

СЫЙЛЫ КИТАПЛА

Даниял файгъамбар
Рут
Эстер

СЫЙЛЫ КИТАПЛА

Даниял файгъамбар

Рут

Эстер

Сыйлы Китапланы кёчюрген Институт
Москва
2020

СЫЙЛЫ КИТАПЛА

Даниял файгъамбар

Рут

Эстер

Малкъар тилде

Малкъар тилге кёчюрюлген Сыйлы Китапланы
электрон эм аудио чыгъармаларын Сыйлы
Китапны кёчюрген Институтну сайтындан
алыргъа боллукъду:
<http://ibt.org.ru/ru/media?id=BLK>

ISBN 978-5-93943-278-8

© Институт перевода Библии, 2020

Багъалы окъуучу!

Бу басмада Эски Кесаматны юч китабы барды: «Даниял файгъамбар», «Рут» эм «Эстер». Эски Кесамат Жангы Кесамат бла бирге ёмюрден ёмюрге бек кёп окъулгъан «Сыйлы Китапланы» къурайды. Эски Кесамат дунияны, адамны жаратылгъаныны юсюнден, чюйют халкъны эм башха бурун миллетлени тарыхларын бла ниет жолларын кёргюзтеди.

Бу басмагъа кирген юч китап уллу туюлдоюле. Алай Сыйлы Китапланы ичинде аланы магъаналары бек сейир болгъанлары себепли, ала энчи турадыла.

Даниял файгъамбарны китабы бир асыл тукъумдан чыкъгъан яхудалы жашны жашаууну бла файгъамбар кёрюнюлерини юсюнден айтады. Аны, бирсиле бла бирге жесир этип, Бабилге элтгендиле.

Башха эки китап – «Рут» бла «Эстер» – Сыйлы Китапланы ичинде, баш магъаналары тиширыулагъа берилгени себепли, энчи турадыла.

Бу басмагъа дери Сыйлы Китапланы кёчюрген Институт малкъар тилде бу китапланы чыгъаргъанды:

- Марк жазгъан Сыйлы Инжил (1978),
- Масих Иссаны жашауу (1981),
- Лука жазгъан Сыйлы Инжил (1993, 1999),
- Сыйлы Инжил бла Забур (1994, 2000),
- Сыйлы Китап (1996).

Андан сора, бир ненча жылны ичинде «Кюнчыгъышда Жарыкъ» биригиу малкъар тилде Эски Кесаматны тюрлю китапларын кёчюрюп басмалагъанды:

- Сюлемен файгъамбарны насийхатлары (2000, 2016),
- Бар болуу (2008),
- Мисирден чыгъыу (2008),
- Иешая файгъамбарны китабы (2011),
- Иеремиа файгъамбарны китабы (2011),

- Иеремияны жиляу китабы (2011),
- Жюнюс файгъамбарны китабы (2011),
- Айюп файгъамбарны китабы (2016).

Сыйлы Китапланы кёчюрген Институт кёчюрючюлеге, редакторлагъа эм бу китапны чыгъарына болушхан адамлагъа ыразылыгъын билдиреди.

Бу китапны Институтну сайтында (ibt.org.ru) табаргъа боллукъду.

**Даниял
файгъамбар**

Ал сёз

Даниял файгъамбарны китабы бир асыл тукъумдан чыкъгъан яхудалы жашны жашаууну бла файгъамбар кёрюнюулерины юсюнден айтады; аны, бирсиле бла бирге жесир этип, Иерусалим ойдурулгъунчу жыйырма жыл алгъа, бизни эрагъа дери 605-чи жылда Бабилге* элтгендиле (1:1-2). Аллахха тюзлюкю болгъаны себепли (1-чи башы), Даниял Бабил эм Перс империялада эм бийик къуллукълада тургъанды (1:19; 2:48; 5:29; 6:1-3,28). Аллах анга берген кёрюнюуле журтундан кёчюрюлген исраил халкъны кёллендире эдиле эм ахырзаманда боллукъ ишлени кёргюзте эдиле (8:17; 10:14; 12:4).

Даниял файгъамбар Иеремиа бла Езекиил файгъамбарла бла бир кезиуде жашагъанды. Ол, 80 жыл чакълы жашап, бизни эрагъа дери 538-чи жылда исраилли жесирлени биринчи къауумуну ата журтларына къайтханларын кёргенди (1:21; 10:4).

Бу китапны баш магъанасы битеу жер юсюнде жашагъанлагъа жетген Аллаху-Тааланы башчылыгъыды. (2:44; 4:31-32; 5:21). Китапны биринчи бёлюмю (1-6-чы башлары), Даниял файгъамбарны бла аны шуёхларын юлгюге алып, бу гюняхлы дуняда жангызлай болуп, Аллахны махтауу амалтын Анга тюз къалыргъа адам къалай болаллыгъыны юсюнден айтады (2:47; 4:34). Ол, къыйын жыллада Аллах Кесини жесирленнген халкъына тюзлюкю болгъанын, амалсыз болумлада къутхаруу келтиргенин кёргюзтеди (2:18-19; 3:28; 6:22).

Китапны экинчи бёлюмюнде (7-12-чи башлары) Даниял файгъамбаргъа берилген кёрюнюулени юсюнден айтылады. Ала ахырзаман суратладан толудула. Ол кёрюнюуледе Аллахны Патчахлыгъына къажау тургъанланы жоюлдукълары баям

* Бабил: Вавилон.

этиледи; ол Патчахлыкъны дунияны тарыхында айнырыгы белгиленеди.

Ахырында Раббий Аллах «адам улуна ушагъан» энчи патчахны иерикди, эм аны ёмюрлюк бийлиги жалан Исраилге туююл, алай а битеу дуниягъа боллукъду.

Бу китапны асламысы чуюют тилде болмай, арам тилде жазылганды. Нек дегенде, арам тил Жууукъ Шаркъда тюрюлю миллетлени арасында жүрюген тил болганды.

Магъанасы:

- I. Даниял файгъамбар бла аны юч нёгери
Бабилде (1:1–6:28).
1. Даниял файгъамбар бла аны юч нёгери патчах тоханада (1:1-21).
 2. Даниял файгъамбар Набухаднасарны тюшюню магъанасын айтады (2:1-49).
 3. Даниял файгъамбарны юч нёгери къызгъан печьде (3:1-30).
 4. Даниял файгъамбар Набухаднасарны экинчи тюшюню магъанасын айтады; тюш толады, патчах тобагъа къайтады (3:31–4:34).
 5. Аллах Белшасаргъа сюд этеди (5:1-31).
 6. Даниял файгъамбар асланла болгъан уруда (6:1-28).
- II. Даниял файгъамбаргъа болгъан кёрюнюле (7:1–12:13).
1. Тёрт жаныуарны юсюнден тюш (7:1-28).
 2. Къочхар бла текени юсюнден кёрюнюю (8:1-27).
 3. Даниял файгъамбарны тилеги. Жетмиш ыйыкъны магъанасын ангылатыу (9:1-27).
 4. Исраилни келлик заманда болуууну юсюнден Даниял файгъамбарны ахыр кёрюнюю (10:1–12:13).

Даниял файгъамбар бла аны юч нёгери Бабилде

1 ¹Яхуданы патчахы Иоакимни патчахлыгыны ючюнчю жылында* Бабилни патчахы Набухаднасар**, Иерусалимни тийресине келип, аны кършалагъанды. ²Раббий Набухаднасарны къолуна Яхуданы патчахы Иоакимни эм Аллахны табыныучу юйюню сауутларындан бир бёлегин бергенди. Набухаднасар сауутланы Бабилге элтип, кесини тейрисини табыныучу юйюню хазнасына салгъанды.

³Андан сора Бабилни патчахы жумушчуларыны башчысы Ашпеназгъа, Яхуданы патчах тукъумундан бла бий тукъумларындан бир ненча исраилли жашны келтирирге буюргъанды. ⁴Ол жашла, санларында бир тюрю кемчиликлери болмай, ариу сыфатлы, тюрю илмуланы ангылай билген, акъыллы эм патчах тоханада къуллукъ этерге жараулу болургъа керек эдиле. Ашпеназ аланы халдейлиленни*** китапларына бла тилине юйретирге керек эди. ⁵Патчах алагъа кеси ашагъан азыкъдан ашаргъа эмда кеси ичген чагъырдан ичерге буюргъанды. Ала, юч жылы окъуп, сора патчахха къуллукъ этерге хазыр болургъа керек эдиле.

⁶Аланы араларында Яхуда тукъумну уланларындан Даниял, Ханания, Мишайыл эм Азария болгъандыла. ⁷Жумушчуланы башчысы алагъа жангы атла бергенди: Даниялгъа – Белтешасар, Хананиягъа – Шадрах, Мишайылгъа – Мешах, Азариягъа уа Эбеднего деп атагъанды.

⁸Алай а Даниял патчахны хантындан бла чагъырындан харам болмазгъа таукел этгенди; аны себепли харам болмазын жумушчуланы башчысындан тилегенди. ⁹Аллахны буйругъу бла жумушчуланы башчысы Даниялны ариу кёрюп, анга мархаматлы болгъанды да, ¹⁰анга:

– Мен жюйюсханым патчахдан къркъама, сизге азыкъны да, суусунну да ол кеси буюргъанды, сиз анга тенглеригизден эсе осал кёрюнсегиз, патчах сизни ючюн мени башымы кесерикди, – деди.

¹¹Даниялны, Хананияны, Мишайылны эм Азарияны кереклерине къраргъа жумушчуланы башчысы бир къалауурну салгъанды, сора Даниял ол адамгъа:

* **1:1** Бизни эрагъа дери 605-чи жыл.

** **1:1** Набухаднасар II, Бабил империяны бек уллу патчахы, бизни эрагъа дери 605-чи жылдан 562-чи жылгъа дери патчах болуп тургъанды.

*** **1:4** Халдейлиле: Бабил къралны халкы.

¹² – Сен кѳулларынгы он кюнню сынап бир кѳр. Бизге ашаргѳа тахта кѳгетледен, ичерге да суудан башха бир зат берилмесин. ¹³ Андан сора бизни бетлерибизни патчах буюргѳан азыкѳны ашагѳан жашланы бетлери бла тенглешдир да, сора кѳулларынга сѳйгенингча этерсе, – деди.

¹⁴ Ол анга ыразы болгѳанды да, аланы он кюнню сынагѳанды. ¹⁵ Он кюн озгѳандан сора, ала патчахны азыгѳын ашагѳан жашладан эсе саулукѳлу эм токѳ кѳрюннгендиле. ¹⁶ Сора ол кѳалауур, алагѳа буюрулгѳан азыкѳны бла чагѳырны алып, алагѳа тахта кѳгетле берип тургѳанды.

¹⁷ Аллах бу тѳрт жашха хар тюрлю китапны бла илмуну билирге эм ангыларгѳа фахму бергенди; Даниялгѳа уа дагѳыда хар тюрлю кѳрѳюнюю бла тѳшню ангыларгѳа фахму бергенди.

¹⁸ Патчах буюргѳан заман озгѳандан сора уа, жумушчуланы башчысы ол жашланы Набухаднасарны аллына келтиргенди. ¹⁹ Патчах ала бла сѳлешгенди да, араларында Даниялгѳа, Хананиягѳа, Мишайылгѳа эм Азариягѳа тенг болгѳан табылмагѳанды, алай бла ала патчахны аллында кѳуллукѳ этип башлагѳандыла. ²⁰ Акѳылманлыкѳ бла ангылау керекли хар иште, патчах аланы нени юсѳнден сорса да, ол аланы битеу патчахлыгѳында болгѳан хѳйнычыладан бла кѳзбайлаучуладан эсе он кѳат акѳыллы болгѳанларын кѳре эди.

²¹ Алай бла, Даниял кѳуллукѳда Кореш* патчахны биринчи жылына** дери тургѳанды.

Набухаднасарны тѳшю

2 ¹ Патчахлыгѳыны экинчи жылында*** Набухаднасар бир кече тѳшле кѳргенди да, кѳлю тынгысыз болуп, андан сора жукѳла-ялмагѳанды. ² Сора патчах битеу хѳйнычыланы, кѳзбайлаучуланы, тасха билгичлени эмда жулдуз билгичлени чакѳыртханды да, алагѳа ол тѳшню айтыргѳа буюргѳанды. Ала, келип, патчахны аллына тургѳанларында, ³ ол алагѳа:

– Мен тѳш кѳргенме да, кѳлюм тынгысызды, ол тѳшню магѳанасын билирге сѳеме, – дегенди.

⁴ Билгичле патчахха****:

* **1:21** Кореш (орусча: Кир) – Персияны патчахы.

** **1:21** Бизни эрагѳа дери 538-чи жыл.

*** **2:1** Бизни эрагѳа дери 603-чю жыл.

**** **2:4** Оригинал текстде бу жерде «Арам тилде» деп жазылыпды. Аны магѳанасы – бу жерден башлап китапны бир бѳлеги (2:4–7:28) арам тилде жазылгѳаныды.

– Ёмюрге жаша, патчах! Тюшонгю кюлларынга айт да, аны магъанасын биз ангылатырбыз, – дегендиле.

⁵ Патчах билгичлеге жууапха:

– Мени буйругум къатыды: сиз манга тюшню бла аны магъанасын кесигиз айтмасагъыз, мен сизни пара-чара этдирликме, юйлеригизни да чачарыкъма. ⁶ Тюшню бла аны магъанасын айтсагъыз а, менден саугъала эм уллу хурмет алырсыз. Алайды да манга тюшню бла аны магъанасын айтыгъыз, – дегенди.

⁷ Ала дагъыда:

– Патчах кюлларына тюшню айтса, биз аны магъанасын айтыр эдик, – дегендиле.

⁸ Сора патчах:

– Мен ишексиз билеме: сиз мени буйругум къаты болгъанын кёргенсиз да, энди заманны созаргъа кюрешесиз. ⁹ Манга тюшню билдирмесегиз, сизге боллукъ баямды. Сиз мени буйругум тюрленир деген мурат бла, манга ётюрюк эм жалгъан сёзле айтыргъа келишгенсиз. Алайды да, манга тюшню айтыгъыз да, сора мен сиз манга аны магъанасын да тюз айталлыгъыгъызны билirme, – дегенди.

¹⁰ Билгичле патчахха жууапха:

– Патчахны буйругун толтураллыкъ жер юсюнде бир инсан да жокъду! Аллай затны бир патчах да, не уллу эм кючлю болса да, бир хыйнычыдан неда кёзбайлаучудан, неда жулдуз билгичден сормагъанды. ¹¹ Патчах излеген иш асыры къыйынды. Тейриледен башха аны патчахха бир киши да ачаллыкъ туююдю, ала уа адамла арасында жашамайдыла, – дедиле.

¹² Патчах бу сёзлеге бек ачыуланнганды эмда Бабилни битеу акъылманларын кырыргъа буюргъанды. ¹³ Алай бла, акъылманланы ёлтюрюрге деген буйрукъ чыкыгъанды. Даниял бла аны негерлери да ёлтюрюллюклени арасында эдиле.

¹⁴ Сора патчахны къалауурларыны башчысы Ариох Бабилни акъылманларын ёлтюрюрге чыкыгъан заманда Даниял анга жууаш эм акъыллы сёз бла селешгенди. ¹⁵ Патчахны оноучусуна:

– Быллай къаты буйрукъ нек бергенди патчах? – деп сорду.

Ариох битеу болуннганны Даниялгъа айтды. ¹⁶ Сора Даниял, патчахха барып, тюшню магъанасын патчахха билдирир ючюн, андан заман тилегенди.

¹⁷ Юйге къайтып, Даниял бу ишни Ханания, Мишайыл эм Азария негерлерине билдиргенди. ¹⁸ Ала Бабилни бирси акъылманлары бла бирге ёлmez ючюн, Даниял алагъа, Аллаху-Гаала бу тасханы ачар ючюн Андан мархамат тилерге буюргъанды. ¹⁹ Сора кече белинде бу тасха Даниялгъа кёрюнюуде ачылгъанды.

Даниял Аллаху-Таалагъа шукур этди. ²⁰ Ол былай айтханды:

- Сени атынга ёмюрлеге шукур, Аллах!
Акъылманлыкъ да, кюч да Сендеди.
- 21 Сен заманланы бла жылланы алышдыраса;
Патчахланы саласа эм кетересе.
Акъылманлагъа акъылманлыкъ,
ангылаулулагъа ангылау бересе;
- 22 Терендегин эм ташадагъын Сен ачыкъ этесе;
Къарангыны ичинде не болгъанын Сен билесе,
жарыкъ да Сени биргенгеди.
- 23 Санга шукур этеме эм махтау салама,
эй аталарым табыннган Аллах,
Сен манга акъылманлыкъ бла кюч бергенсе;
Сен манга биз тилегенни ачыкъ этгенсе,
Сен патчахны ишин бизге ачханса.

*Даниял файгъамбар тюшню
магъанасын айтады*

²⁴ Андан сора Даниял, Бабилни акъылманларын жокъ этерге патчах анга буйрукъ берген Ариохха келип, анга:

– Бабилни акъылманларын ёлтюрме. Мени патчахха элт да, мен тюшню магъанасын анга айтырма, – дегенди.

²⁵ Ариох олсагъат Даниялны патчахха элти да анга:

– Мен Яхудадан келген жесирлени арасында патчахха тюшню магъанасын айталлыкъ адамны тапханма, – деп айтды.

²⁶ Патчах Даниялгъа (аны башха аты Белтешасар эди):

– Сен манга тюшюмде кёргеними эм аны магъанасын айтыргъа болаллыкъмыса? – деп сорду.

²⁷ Даниял жууапха:

– Патчах сурагъан тасханы не акъылман адамла, не кёзбайлау-чула, не хыйнычыла, не билгичле ачаргъа болаллыкъ туююдюле. ²⁸ Алай а кёкледе, тасхаланы ачхан бир Аллах барды. Ол ахыр кюнледе не боллугъун Набухаднасар патчахха кёргюзтгенди. Сени тюшюнг эм тёшегингде жатып кёргенинг ма буду.

²⁹ Сен, патчах, жатхан жерингде мындан сора боллукъ затланы юсюнден ойлаша эдинг; Сырланы Ачыкъ этиучю Аллах а не боллугъун санга кёргюзтгенди. ³⁰ Манга уа бу сыр, мен башхаладан акъыллы болгъаным ючюн туююл, алай а сен, патчах, кёрюнюню магъанасын билир ючюн эмда акъылынгда болгъан затланы ангылар ючюн ачылгъанды.

³¹ Сен, патчах, аллынгда бир бийик статуя кѳргенсе; ол статуя бек уллу эди, кѳз кѳаматырча жылтырап жана эди, сыфаты уа бек кѳоркѳунчул эди. ³² Ол статуяны башы таза алтындан эди, кѳкюреги бла кѳоллары – кюмюшден, кѳарыны бла базыкѳ бутлары – жезден, ³³ Балтырлары – темирден, аякѳ тѳюплери уа кесеги темирден, кесеги кюйдюрюлген саз топуракѳдан эдиле. ³⁴ Сен анга кѳарагѳан заманда, адам кѳолу тиймегенлей, таудан бир таш юзюлгенди. Ол таш статуяны темирден бла саз топуракѳдан болгѳан аякѳ тѳюплетине уруп, аланы ууатханды. ³⁵ Олсагѳат темир да, кюйдюрюлген саз топуракѳ да, жез да, кюмюш да, алтын да бирча ууалгѳандыла да, жай ындырлада кѳууукѳлай болгѳандыла. Аланы жел учуруп думп этгенди. Статуяны ургѳан таш а, бир уллу тау болуп, битеу жер юсюн толтургѳанды.

³⁶ Тѳюшонг ма быллай эди, энди уа патчахха аны магѳанасын да айтайыкѳ. ³⁷ Сен, патчах, патчахланы патчахыса. Санга Аллаху-Таала онглулукѳ да, кюч да, кѳудурет да, алапатлыкѳ да бергенди; ³⁸ Ол сени кѳолунга адам улун да, жердеги жаныуарланы да, кѳкдеги кѳанатлыланы да бергенди. Ала кѳайда жашасала да, Ол сени аланы барына да башчы этгенди. Ол алтын баш – сенсе!

³⁹ Сенден сора, сени патчахлыкѳынгдан кѳарыусуз болгѳан бир башха патчахлыкѳ чыгѳарыкѳды. Андан сора уа ючюнчю патчахлыкѳ, жез патчахлыкѳ, чыгѳарыкѳды, ол битеу дуниягѳа бийлик этерикди. ⁴⁰ Тѳртюнчю патчахлыкѳ а темир киби кѳаты боллукѳду; нек десенг, темир хар нени да кѳалай бузуп ууата эсе, ол да башха патчахлыкѳланы, ууатычу темир киби кѳаты сындырлыкѳды эм ууатырыкѳды. ⁴¹ Ол сен кѳрген кесеги кюйдюрюлген саз топуракѳдан, кесеги темирден болгѳан аякѳ тѳюпле бла бармакѳла уа, ол бѳлюннген патчахлыкѳ боллукѳду; анда бираз темирни кѳатылыгѳы кѳаллыкѳды, нек десенг, сен темир кюйдюрюлген саз топуракѳ бла кѳатыш болгѳанын кѳргенсе. ⁴² Аякѳ бармакѳла кесеги темирден, кесеги саз топуракѳдан болгѳаны киби, ол патчахлыкѳны да кесеги кѳаты, кесеги уа кѳарыусуз боллукѳду. ⁴³ Сен темирни кюйдюрюлген саз топуракѳ бла кѳатыш болгѳанын кѳргенинг киби, ала да адам урлугѳу бла кѳатыш боллукѳдула, алай а, темир саз топуракѳ бла бирге кѳошулмагѳаны киби, ала да бирликде тураллыкѳ тѳююлдюле.

⁴⁴ Ол патчахланы кюнлеринде уа Аллаху-Таала ѳмюрледе да оюлмазлыкѳ эм башха миллетге берилмезлик патчахлыкѳ орнатырыкѳды. Ол битеу бу патчахлыкѳланы ууатып думп этерикди, кеси уа ѳмюрлеге турлукѳду, ⁴⁵ нек десенг, адам кѳолу тиймегенлей таудан юзюлген, темирни, жезни, саз топуракѳны, кюмюшню, алтынны да ууатхан ташны магѳанасы олду.

Уллу Аллах патчахха мындан сора не боллугъун кёргюзтгенди. Бу тюш кертиди, аны магъанасы да тюздю!

⁴⁶ Сора Набухаднасар патчах Даниялны аллында бети бла жерге къапланды да, анга уллу сый берип, аны аллында къурман саугъала келтирирге эм ариу ийисли тютюн этген кырдыкла кюйдюрюрге буюрду.

⁴⁷ Сора патчах Даниялгъа:

– Сен бу сырны ачыкъ эталгъанынга кёре, кертиси бла сизни Аллахыгъыз – сырланы ачычуду, аллахланы Аллахыды эм патчахланы Бийиди.

⁴⁸ Сора патчах, Даниялны сыйын кётюрюп, анга кёп багъалы саугъала бергенди. Ол аны битеу Бабил областъха башчы эм Бабилни битеу акъылманларына баш тамата этгенди. ⁴⁹ Даниял а патчадан тилегенди да, патчах Бабил областъны ишлерине къараргъа Шадрахны, Мешахны эм Эбеднегону салгъанды, Даниял а патчах тоханада къалгъанды.

*Даниял файгъамбарны юч нёгери кызыу
жаннган пещде*

3¹ Набухаднасар патчах алтындан бир статуя ишлетгенди; аны бийиклиги алтмыш къары*, кенглиги уа алты къары** эди; патчах аны Бабил областъда, Деир тюзде сюегенди.

² Сора Набухаднасар патчах сатрапланы***, аскер башчыланы, келечилени, ёзюрлени, хазна сакълаучуланы, сюдюлени, шахар башчыланы эм битеу областъланы оноучуларын кеси сюеген статуяны къууанчлы ачылыууна чакъыртханды. ³ Сатрапла, аскер башчыла, келечиле, ёзюрле, хазна сакълаучула, сюдюле, шахар башчыла эм битеу областъланы оноучулары, Набухаднасар патчах сюеген статуяны ачылыууна жыйылып, аны аллында сюелдиле.

⁴ Сора къодучу уллу ауаз бла былай кычырды:

– Эй халкъла, миллетле эм хар тюрлю тиллени адамлары, сизге быллай буйрукъ бериледи: ⁵ сиз зурна, сыбызгъы, къыл къобуз, саз, арфа, гыбыт къобуз эм башха хар тюрлю музыка керекле сокъгъанларын эшитген заманда, тобукъланып, Набухаднасар сюеген алтын статуягъа сежда этигиз. ⁶ Ким тобукъланып сежда этмесе уа, ол адамны олсагъат кызыу жаннган пещге атарыкъдыла.

* **3:1** 30 метрге жууукъ.

** **3:1** 3 метрге жууукъ.

*** **3:2** Сатрап: область башчысы.

⁷ Аны себепли битеу халкъла, миллетле эм хар тюрлю тиллени адамлары, зурна, сыбызгы, кыл къобуз, саз, арфа эм башха музыка керекле сокъгъанларын эшитгенлей, тобукъланып, Набухаднасар патчах сюеген алтын статуягъа сежда этдиле.

⁸ Ол кезиуде билгичлени бир къаууму келип, яхудалыладан тил этгендиле. ⁹ Ала Набухаднасар патчахха:

– Патчах, ёмюрлеге жаша! – дегендиле. – ¹⁰ Сен, патчах, хар адамгъа, зурна, сыбызгы, кыл къобуз, саз, арфа, гыбыт къобуз эм башха музыка керекле сокъгъанларын эшитгенлей, тобукъланып, алтын статуягъа сежда этерге буйрукъ бергенсе. ¹¹ Ким тобукъланып сежда этмесе уа, аны кызыуу жаннган печъге атаргъа буюргъанса. ¹² Алай а сен Бабил областъны ишлерине къараргъа салгъан бир яхудалыла бардыла: Шадрах, Мешах эм Эбеднегю; бу адамла сени буйругъунга бойсунмайдыла. Ала сени тейрилеринге къуллукъ этмейдиле эмда сен сюеген алтын статуягъа сежда этмейдиле.

¹³ Набухаднасар, бек ачыуланып, Шадрахны, Мешахны эм Эбеднегюну келтирирге буюргъанды да, аланы патчахха келтиргендиле.

¹⁴ Сора Набухаднасар алагъа былай айтды:

– Шадрах, Мешах эм Эбеднегю, сиз мени тейрилериме къуллукъ этмеген эм мен сюеген алтын статуягъа сежда этмеген хапар тюзмюдю? ¹⁵ Энди сиз хазыр эсегиз зурна, сыбызгы, кыл къобуз, саз, арфа, гыбыт къобуз эм башха музыка керекле сокъгъанларын эшитгенлей, тобукъланып, мен ишлеген статуягъа сежда этигиз. Сиз анга сежда этмесегиз а, сизни олсагъат кызыуу жаннган печъге атарыкъдыла. Сора мени къолумдан сизни къайсы тейри къутултурукъду?

¹⁶ Шадрах, Мешах эм Эбеднегю патчахха жуаупха:

– Эй Набухаднасар, муну юсюнден биз сени аллынгда кесибизни жакъларгъа керекли туююлбюз, – дедиле. – ¹⁷ Бизни кызыуу жаннган печъге атсала да, биз къуллукъ этген Аллах бизни андан къутхараллыкъды эм сени къолунгдан да къутултурукъду, патчах.

¹⁸ Ол алай болмаса да, санга белгили болсун, патчах: биз сени тейрилеринге къуллукъ этерик туююлбюз эм сен сюеген алтын статуягъа сежда этерик туююлбюз.

¹⁹ Сора Набухаднасар Шадрахха, Мешахха эм Эбеднегюгъа асыры ачыуланнгандан, аны бети чамланыудан тюрленгенди. Ол печъни, хар заманда къыздыргъанларындан эсе жети къат къюлю къыздырыргъа буйрукъ берип, ²⁰ аскеринден эм къарыулу аскерчилерине, Шадрахны, Мешахны эм Эбеднегюну байлап, кызыуу жаннган печъге атаргъа буюргъанды. ²¹ Сора бу кишилени, юслеринде къапталлары, шалбарлары, башлыкълары эм башха кийимлери да болгъанлай байлап, кызыуу жаннган печъге атхандыла. ²² Патчахны

буйругъу къаты болгъаны себепли, печь асыры бек къызыу жаннганын-дан, Шадрaхны, Мешaхны эм Эбеднегону атхан аскерчилени отну къызыуу кюйдюрюп, ёлтюрюп кюйгъанды. ²³ Ол юч адам а, Шадрaх, Мешaх эм Эбеднего, къызыу жаннган печьге къаты байланнганлай тюшгендиле.

²⁴ Сора Набухаднасар патчах, сейир этип, жеринден секирип къопду да, ёзюрлерине:

– Биз от ичине, байлап, юч адамны атмагъанмы эдик? – деп сорду.

Ала жууапха:

– Кертиси да алайды, патчах! – дедиле.

²⁵ Ол а алагъа:

– Ма, мен от ичинде жюрюген тёрт байланмагъан адамны кёреме, алагъа бир заран жетмейди; тёртюнчюню сыфаты уа тейрини сыфатына ушайды, – деди.

²⁶ Сора Набухаднасар, къызыу жаннган печьни аузуна жууукълашып:

– Шадрaх, Мешaх эм Эбеднего, Аллаху-Тааланы къуллары, чыгъыгъыз! Былай келигиз! – деди.

Сора Шадрaх, Мешaх эм Эбеднего отну ичинден чыкыгъандыла. ²⁷ Сатрапла, келечиле, аскер башчыла эм патчахны ёзюрлери аланы тегереклерине жыйылгъандыла. Ала ол адамланы санларына от бир тюрю заран этмегенин, бир чач тюкню да юйютмегенин кёргендиле. Аланы кийимлерине да от тиймегенди, аладан кюйген ийис окъуна билинмей эди.

²⁸ Сора Набухаднасар былай айтды:

– Шадрaх, Мешaх эм Эбеднего табыннган Аллах алгъышлыды! Ол, Кесини мёлегин ийип, Кесини къулларын къутхаргъанды! Ала, Анга ийнанып, патчахны буйругъуна бойсунмадыла, кеслери табыннган Аллахдан башха бир тейриге къуллукъ эм сежда этмез ючюн, жан берирге да хазыр эдиле. ²⁹ Ол себепден мен хар халкъны, миллетни эм тилни адамларын, ким Шадрaх, Мешaх эм Эбеднего табыннган Аллахха къажау сёлешсе, аны пара-чара этерге, юйлерин да ояргъа буйрукъ береме, нек десегиз алай къутхарыргъа амалы болгъан бир Аллахдан башха жокъду!

³⁰ Сора патчах Бабил областьда Шадрaхны, Мешaхны эм Эбеднегону бийик къуллукълагъа салгъанды.

Набухаднасарны экинчи тюшю

³¹ Набухаднасар патчах битеу жер юсюнде жашагъан халкълагъа, миллетлеге эм хар тилни адамларына:

– Сизде ырахатлыкъ бла берекет кѣп болсун!

³² Аллаху-Таала мени юсюмде этген илишанланы бла сейир ишлени сизге билдирирге манга иги кѣрюндю.

³³ Аны илишанлары къалай уллудула,
Аны сейир ишлери да къалай къудуретлидиле!
Аны патчахлыгы ёмюрлюк патчахлыкъды,
Аны бийлиги тѣлюледен тѣлюлегеди!

4 ¹ Мен, Набухаднасар, юйюмде, кеси тоханамда тынч-ырахат эдим. ² Алайлай мени къоркъутхан бир тюш кѣргенме. Тѣшегимде жатханымда тюшюмде келген сагъышла бла кѣрюнюле мени къоркъутуп, тынгысыз этгендиле. ³ Сора мен, ол тюшню магъанасын ала манга айтыр ючюн, Бабилни битеу акъылманларын манга келтирирге буюргъанма. ⁴ Сора хыйнычыла, кѣзбайлаучула, билгичле эм таш салыучула келгенде, мен алагъа тюшюмю айтдым, алай а ала манга аны магъанасын айталмагъандыла. ⁵ Ахырында манга Даниял келгенди да, мен анга да айтханма тюшню. (Аны аты мени тейрими атына кѣре Белтешасарды эм анда сыйлы Аллахны нюрю барды).

⁶ Мен анга былай айтдым:

– Белтешасар, билгичлени башчысы, сенде сыйлы Аллахны нюрю болгъанын эм санга ачаргъа къыйын тасха болмагъанын мен билеме. Мени тюшюме тынгыла да, аны магъанасын манга ангылат. ⁷ Тѣшегимде жатханымда, манга быллай тюш кѣрюннгенди: мен, къарап, жер юсюню арасында тургъан бир бек бийик терекни кѣргенме. ⁸ Ол терек ёсюп уллу эм кючлю болгъанды, аны тѣппеси кѣкге дери жете эди, кеси да жерни къыйырларына дери жайыла эди. ⁹ Аны чапыракълары бек ариу эдиле, кѣгетлери да кѣп эди эм аны юсюнде хар кимге да аш бар эди. Аны тюбюнде жердеги жаныуарла ауана таба эдиле, къанатлыла уа аны бутакъларында жашай эдиле эм хар жан да аны кѣгетлеринден ашай эди.

¹⁰ Андан сора, тѣшекде жатханымда, тюшюмде мен кѣкден бир мѣлекни, сыйлы къалауурну эннгенин кѣргенме. ¹¹ Ол кючлю ауаз бла былай къычыргъанды: «Бу терекни уруп тюшюрюгюз да, бутакъларын кесип айырыгъыз, чапыракъларын жулкыгъыз эм кѣгетлерин чачыгъыз. Тюбюнден жаныуарла къачсынла, бутакъларындан да къанатлыла учуп кетсинле. ¹² Алай а аны тюккючю тамырлары бла темир эм жез бугъоулада жерде кырдык

арасында кълсын. Аны кёкден тюшген чыкь сугъарып турсун эмда ол жаныуарла бла хансла ичинде жашасын. ¹³Андан адам акъыл кетсин да, анга жаныуар акъыл берилсин, алайлай жети жыл озсун. ¹⁴Бу оноу кълалаурланы бегимлерине кёре билдириледи, бу сёз да мёлеклени буйрукъларына кёре бериледи, нек дегенде, Аллаху-Таала адам патчахлыкълагъа бийлик этгенин, аланы кимге суйсе бергенин, башчыгъа адамла арасында эм сыйсызны окъуна салгъанын жашагъанла билсинле.

¹⁵Мен, Набухаднасар патчах, быллай тюш кёргенме. Алай бла, Белтешасар, аны магъанасын манга сен айт, нек десенг, мени патчахлыгъымы акъылманларындан аны магъанасын бири да айталмагъанды. Сен а аны ачаргъа болаллыкъса, нек десенг, сенде сыйлы Аллахны нюрю барды.

Даниял файгъамбар тюшню магъанасын айтады

¹⁶Сора Даниял (аны башха аты – Белтешасар) бир талай заманны бек абызырап турду да, кеси оюмларындан анга къркъуу кирди.

Сора патчах:

– Белтешасар! Бу тюш да, аны магъанасы да сени абызыратмасынла, – деди.

Белтешасар жууапха былай айтды:

– Жюйюсханым, сени жауларынга кёрюннге эди бу тюш эм сени душманларынга болгъа эди аны магъанасы! ¹⁷Ол сен кёрген бийик эм кючлю ёсген, тёппеси кёклеге жетген, кеси да жерни кыйрына дери жайылгъан, ¹⁸чапыракълары бек ариу, кёгетлери кёп эм барына да азыкь берген, жаныуарлагъа кысылыр жер берген, бутакъларында уа кёкдеги къланатлылагъа уяла берген терек – ¹⁹Ол сенсе, патчах! Сен уллу эм кючлю болгъанса, сени уллулугъунг ёсюп кёклеге жетгенди, бийлинг а жерни кыйрына дери жайылады.

²⁰Сен, патчах, кёкден эне тургъан сыйлы кълалаурну кёргенсе эм аны: «Терекни уруп кесигиз да думп этигиз, жаланда аны тюккючюн темир эм жез бугъоула бла байлап, кырдык арасында кююгъуз, тамырлары да жер ичинде кълсынла. Аны кёкден тюшген чыкь сугъарсын; жети жыл озгунчу ол кийик жаныуарлача жашасын», – деп айтханын эшитгенсе.

²¹Ма аны магъанасы, патчах эмда ма Аллаху-Тааланы бегими бла жюйюсханым патчахха боллукъ зат: ²²Сен, адамла арасындан кысталып, кийик жаныуарла бла жашарыкъса, ёгюз кибик кырдык отларыкъса, юсюнгю да кёкден тюшген

чыкъ жууарыкъды. Сен, Аллаху-Таала адам патчахлыкылагда бийлик этгенин эм аланы кимге суйсе бергенине тюшоннчюню, жети жыл озарыкъды.

²³ Тюккючню тамырлары бла къояргъа буйругъ'а, барына да Кёкдеги Аллах оноу этгенине сен тюшоннгенден сора, патчахлыгынг санга къайтырын кёргюзтеди. ²⁴ Аны себепли, патчах, мен айтханны жюрегинге ал: сен, тюз ишле этип, гюняхларынгы жуудур, законсузлукъларынгы да зулму сынагъанлагъа мархаматынг бла тюзет. Аны бла сени ырахатлы жашаунг юзюлмей, узакъ болургъа болур.

Тюш толады

²⁵ Бу бары да Набухаднасар патчахны башына келгенди. ²⁶ Онеки ай озгъандан сора, Бабилдеги тоханасыны башында айлана, патчах: ²⁷

– Бу алапат ара шахарны, Бабилни, кеси кючюм бла эм кеси уллулугъуму махтауна ишлеген мен туююлмеми? – деди.

²⁸ Ол сёзле алыкъа патчахны ауузунда болгъанлай, кёкден бир ауаз эшитилди:

– Эй Набухаднасар патчах, сени юсюнгден быллай бегим этиледи: патчахлыгынг сенден сыйырылгъанды. ²⁹ Сен, адамла арасындан къысталып, кийик жаныуарла бла жашарыкъса, ёгюз кибик кырдык отларыкъса. Аллаху-Таала адам патчахлыкылагда бийлик этгенине эм аланы кимге суйсе бергенине сен тюшоннчюню, жети жыл озарыкъды.

³⁰ Набухаднасарны юсюнден айтылгъан бу сёз олсагъат толгъанды. Ол, адамла арасындан къысталып, ёгюз кибик кырдык ашап тургъанды. Аны санларын кёкден тюшген чыкъ жуууп тургъанды, чачлары ёсюп къуш тюклуча узун болгъандыла, тырнакълары да къанатлыланы тырнакълары ушаш болгъандыла.

³¹ Бу кюнлени ахырында мен, Набухаднасар, кёкге къа-рагъанма да, акъылым манга къайтханды. Ол заманда мен Аллаху-Таалага алгъыш этгенме; Ёмюрге Жашагъаннга махтау эм шукур этгенме.

Аны бийлиги – ёмюрлюк бийликди;

Аны патчахлыгы – тёлюледен тёлюлегеди.

³² Дунияда жашагъанла

Аны аллында къарыусуздула.

Ол ишлени Кесини оноуу бла этеди;

кёкдеги кьудуретле бла да,
 дунияда жашагъанла бла да.
 Аны кьолун тыяргъа амалы болгъан жокьду;
 Анга: «Алай нек этдинг?» – деп айталлыкь да жокьду.

³³ Ол заманда, манга акъылым кьайтханда, манга патчалыкь сыйым да, намысым да, онглулугъум да кьайтхандыла. Ёзюрлерим да, бийлерим да манга кьайтып, жангыдан мени патчах этгендиле. Сора мен алгъындан да бийикге кётюрюлдюм. ³⁴ Энди мен, Набухаднасар, кёклени Патчахын махтайма, алгъышлайма эм анга шукур этеме; Аны битеу ишлери хакь кертидиле, битеу жоллары да тюздюле. Ёхтемленип жорюгенлени бойсундурургъа, Аны кючу кёпдю.

Къабыргъада сейир жазыу

5 ¹ Бир ненча жылдан Белшасар патчах, кесини ышаннган адамларындан минг кишиге уллу той этип, ала бла бирге чагъыр ичип болгъанды. ² Чагъырдан кеф болуп, Белшасар, уллу атасы Набухаднасар Аллахны Иерусалимдеги табыныучу юйюнден алгъан алтын эм кюмюш аякъланы келтирирге буюргъанды. Патчах кесини ышаннган адамлары бла, кесини кьатынлары бла эм тос кьатынлары бла аладан ичерге умут эте эди. ³ Сора Иерусалимден, Аллахны юйюнден алыннган алтын эм кюмюш аякъланы келтиргендиле да, патчах кесини ышаннган адамлары бла, кесини кьатынлары бла эм тос кьатынлары бла аладан ичгендиле. ⁴ Ала, чагъыр ичип, алтындан, кюмюшден, жезден, темирден, агъачдан эм ташдан ишленнген тейрилеге махтау салгъандыла.

⁵ Олсагъат бир инсан кьолну бармакълары кёрюннгендиле да, патчах тохананы къабыргъасында, чыракъны кьаршысында жазып башлагъандыла. Ол кьол жазгъан заманда патчах анга кьарап тургъанды. ⁶ Аны бети агъарып къалгъанды да, ол асыры кьоркъгъандан, аны тобукълары къалтырап, санлары кьыйылып къалгъандыла.

⁷ Патчах, кьаты кьычырып, кёзбайлаучуланы, билгичлени эм таш салыучуланы келтирирге буюргъанды да, Бабилни ол акъылман адамларына:

– Бу жазыуну окъуп, аны магъанасын манга ким ангылатса, анга кьызгъылдым кийим кийдирликдиле, боюнуна да алтын сынжыр саллыкьдыла эмда ол патчахлыкьда ючюнчю башчы боллукьду, – деди.

⁸ Ол кезиуде патчахны битеу акъылман адамлары киргендиле, алай а жазыуну не окъургъа, не магъанасын айтыргъа болалмагъандыла.

⁹Сора Белшасар патчах андан да бек кьоркьгъанды, бети да андан да бек агъаргъанды. Аны ышанган адамлары да бек абызырагъандыла.

¹⁰Патчахны бла аны ышанган адамларыны ауазларын эшитгенде, той болгъан отоугъа патчахны анасы киргенди.

– Эй патчах, ёмюрлеге жаша! – дегенди ол. – Ойларынг сени кьоркьутмасынла, бетинг да агъармасын! ¹¹Сени патчахлыгъынг да анда сыйлы Аллахны нюрю болгъан бир адам барды. Сени уллу атангы заманында ол кесини билимлиги, ангылауу эм акъылманлыгы ючюн белгили болгъанды. Эмда сени уллу атанг, Набухаднасар патчах кеси аны тасха билгичлеге, хыйнычылагъа, жулдуз билгичлеге эм таш салычулагъа башчы этген эди. ¹²Ол адамда, патчах анга Белтешасар атагъан Даниялда жютюлюк, билим, акъыл эм тюшлени бла тасхаланы магъанасын ачхан, кыйын ишлени тындыргъан акъыл табылгъанды. Алайды да, Даниялны чакъырсынла да, ол санга жазууну магъанасын билдирир.

¹³Сора Даниялны патчахны аллына келтиргендиле да, патчах анга былай айтды:

– Мени уллу атам Набухаднасар патчах Яхудадан келтирген жесирледен бири болгъан Даниял сенмисе? ¹⁴Мен эшитгеннге кёре, сенде Аллахны нюрю барды эмда билимлик, ангылауу эм бийик акъылманлыкъ сенде табылгъандыла. ¹⁵Ма бу жазууну окъуп, манга аны магъанасын айтыр ючюн, манга акъылман адамланы бла хыйнычыланы келтирген эдиле, алай а ала болалмагъандыла. ¹⁶Сени юсюнгден эшитгениме кёре уа, сен тасхаланы магъанасын айтыргъа да, кыйын ишлени тындыргъа да болаласа. Алайды да, сен, бу жазууну окъуп, магъанасын манга билдиралсанг, санга кызгылдым кийим кийдирикдиле, боюнунга да алтын сынжыр саллыкъдыла эм патчахлыкъда ючюнчю башчы боллукъса.

¹⁷Патчахха жууап бере, Даниял былай айтды:

– Саугъаланы кесингде кый, хурметни да башхагъа эт. Жазууну патчахха мен ансыз да окъурма, магъанасын да анга билдириме.

¹⁸Патчах! Аллаху-Таала сени уллу атанг Набухаднасаргъа патчахлыкъ, бийиклик, хурмет, махтау да бергенди. ¹⁹Ол анга берген бийикликни аллында битеу халкъла, миллетле, хар тюрлю тилни адамлары да титиреп эм кьоркьуп тургъандыла. Патчах, ёлтюрюрге сюнгенин ёлтюре эди, сау кьояргъа сюнгенин сау кьоя эди; кётюрюрге сюнгенин кётюре эди, чёкдюрюрге сюнгенин чёкдюре эди.

²⁰Алай а, аны жюреги ёхтемленип, кёлю да уятсызлыкъгъа дери къаты болгъанда, ол патчах тахтасындан тюшюрюлюп, махтауу андан сыйырылгъан эди. ²¹Ол адамладан айырылгъан эди да, аны акъылы жаныуарны акъылы кирик болгъан эди; ол кийик эшекле

бла жашап, ёгюз кибик кырдык отлап тургъанды; аны санларын кёкден акъгъан чыкъ жуугъанды. Сора Аллаху-Таала, адам патчахлыкълагъа бийлик этгенин эм алагъа башчылыкъгъа кимни суюсе салгъанына тюшоннгюнчю, патчах ол халда тургъанды.

²²Алай а сен, аны туудугъу Белшасар, муну барын билгенликге, кесинги жууаш этмегенсе! ²³Сен кесинги Кёклени Раббийине къажау кётюргенсе. Сен, Аны сыйлы юйюнден алыннган сауутланы келтиртип, бийик адамларынг бла, къатынларынг бла эм тос къатынларынг бла бирге аладан ичгенсе. Сен кююшден, алтындан, жезден, темирден, агъачдан эмда ташдан ишленнген, кёзлери кёрмеген, къулакълары эшитмеген, акъыллары болмагъан тейрилеге махтау салгъанса. Сени жашауунгу бла битеу жүрюген жолларынгы къолунда тутхан Аллахха уа сен хурмет этмегенсе. ²⁴Ол себепден Андан бу къол аяз ийилгенди эм бу жазыу жазылгъанды.

²⁵Алайды да, жазылгъаны буду:

МЕНЕ, МЕНЕ, ТЕКЕЛ эмда ПАРСИН.

²⁶Бу сёзлени магъанасы уа буду:

МЕНЕ – Аллах сени патчахлыгъынгы кюнлерин санап, аны тыйгъанды.

²⁷ТЕКЕЛ – сен базманда чегилгенсе да, женгил болгъанын билиннгенди.

²⁸ПЕРЕС* – сени патчахлыгъынг бёлюнюп, мидиялылагъа бла персиялылагъа берилгенди.

²⁹Сора Белшасарны буйругъу бла Даниялгъа къызгъылдым кийим кийдиргендиле, боюнуна да алтын сынжыр салгъандыла эмда аны патчахлыкъда ючюнчю башчы этилгенин халкъгъа билдиргендиле.

³⁰Ол кече окъуна Бабилни патчадын Белшасарны ёлтюргендиле да, ³¹алтмыш эки жылы болгъан мидиялы Дарий патчахлыкъ этип башлагъанды.

Даниял файгъамбар асланла болгъан уруда

6¹Дарий, битеу патчахлыкъгъа башчылыкъ этер ючюн, жүз жыйырма сатрапны салыргъа оюм этгенди, ²алагъа башчылыкъгъа уа юч бийни салыргъа суйгенди, аладан бири уа

* **5:28** «Перес» – «Парсин» деген сёзню жангызлыкъ санда формасыды.

Даниял эди. Патчахны бир тюрлю къайгъысы болмаз ючюн, сатрапла ол бийлеге эсеп берирге керек эдиле. ³Даниялны уллу фахмусу болгъаны себепли, ол бирси бийледен бла сатрапладан эсе жетишимли болуп, патчах аны битеу патчахлыкъгъа башчы этерге мурат эте эди. ⁴Сора бирси бийле бла сатрапла патчахны жумушларын этиуде Даниялны терслерге сылтау излеп башлагъандыла. Алай а болалмай эдиле: Даниял, тюзлюкю болуп, аны ишлеринде бир кемчилиги неда терслиги жокъ эди. ⁵Ахырында ол адамла:

– Даниялны терслер ючюн, бир амал табаллыкъ туююлбюз, жаланда аны Аллахыны законунда тапмасакъ ансы, – дегендиле.

⁶Сора битеу ол бийле бла сатрапла бары бирге патчахха келип, анга былай айтдыла:

– Дарий патчах! Ёмюрлеге жаша! ⁷Патчахны битеу бийлери, аскер башчылары, сатраплары, ёзюрлери эм келечилери келишгенлерине кёре, отуз кюнню ичинде сенден болмаса, патчах, бир тейриден, не адамдан тилек этген хар адамны асланла тургъан уругъа атаргъа деген буйрукъ берирге керекди. ⁸Алай бла, патчах, сен буйрукъ бер да, ол мидиялыланы эм персиялыланы законлары кибики тюрленмезлик болур ючюн, сен бегим эт да анга къол сал.

⁹Дарий патчах бегим этип, анга къол салгъанды.

¹⁰Даниял, ол бегим чыкъгъанын эшитгенде, юйюне барып, огъары отоуна чыкъгъанды, аны терезелери уа Иерусалим таба ачыла эдиле. Алгъындан болгъан адетиндеча, ол, кюн сайын юч кере тобукъланып кесини Аллахына тилек эм шукур эте эди. ¹¹Ол адамла уа, ташадан къарап, Даниялны кеси Аллахыны аллында дууа этгенин эм мархамат тилегенин кёргендиле. ¹²Сора ала, патчахха келип, аны буйругъун эсгере былай айтдыла:

– Патчах, сен отуз кюнню ичинде сенден башха бир тейриден неда адамдан бир зат тилеген хар адамны асланла тургъан уругъа атсынла деген бегимге къол салмагъанмы эдинг?

Патчах жууапха:

– Ол сёз, мидиялыланы бла персиялыланы закону кибики къа-тыды эм тюрленмезликди, – деди.

¹³Сора ала патчахха:

– Яхудалы жесирледен бири Даниял не санга, патчах, не сен къол салгъан бегимге къарамайды. Ол алгъынча кюн сайын юч кере тилек этгенлей турады, – деди.

¹⁴Аны эшитгенде, патчах бек мудах болгъанды; ол Даниялны къутхарыргъа оюм этип, кюн батхынчыгъа дери окъуна аны къу-тултургъа бек кюрешгенди.

¹⁵Алай а ол адамла бары да бирге патчахха келип анга:

– Эсингде болсун, патчах, мидиялыланы бла персиялыланы законуна кёре, патчах бегитген буйрукъну неда бегимни тюрлендирирге жарамайды, – дегендиле.

¹⁶Сора патчах буйрукъ берди да, Даниялны, келтирип, асланла тургъан уругъа атхандыла. Ол кезиуде патчах Даниялгъа:

– Сен тохтаусуз кзулукъ этген Аллахынг сени кзутхарсын! – деди.

¹⁷Сора бир таш келтирип, аны бла уруну аузун жапхандыла, патчах да, Даниялны бир адам эркин этмез ючюн, кесини мухур жюзюгю бла эм бийик адамларыны мухур жюзюклери бла ол ташны мухурлагъанды. ¹⁸Андан сора патчах, тоханасына къайтып, ингир азыгъын ашамай жатханды, кесин булжутургъа унамагъанды, кече да аны жукъусу келмей эди.

¹⁹Танг жарыгъанлай патчах къобуп асланла тургъан уругъа ашыгъып баргъанды. ²⁰Уругъа жууукълашып, жалынган ауаз бла Даниялны чакъырып:

– Даниял, керти Аллахны кзулу! Сен Анга тохтаусуз кзулукъ этген Аллахынг сени асланладан кзутхаралгъанмыды? – деди.

²¹Даниял жууапха:

– Эй патчах, ёмюрлеге жаша! – деди. – ²²Мени Аллахым мёлегин ийип асланланы аузларын байлагъанды. Ала манга бир заран этмегендиле, нек десенг мени Аны аллында бир терслигим жокъду. Сени аллында да, патчах, мен бир заманда бир аманлыкъ этмегенме.

²³Патчах, Даниял ючюн бек кзууанып, аны урудан чыгъарыргъа буюргъанды. Даниялны урудан чыгъаргъанда, аны бир жарасы жокъ эди, нек дегенде ол Аллахына ийнанганды.

²⁴Сора патчах буюргъанды да, ол Даниялны терслеген адамланы келтирип, аланы сабийлери бла эм къатынлары бла бирге асланла тургъан уругъа атхандыла. Ала уруну тюбуне тюшгюнчю, асланла аланы тутуп пара-чара этгендиле.

²⁵Андан сора Дарий патчах битеу дуняда жашагъан хар халкъгъа, миллетге, хар тилни адамларына да былай жазгъанды:

«Сизде ырахатлыкъ бла берекет кёп болсун!

²⁶Мени патчахлыгъымы хар тийресинде жашагъан адамла Даниялны Аллахындан титиресинле эм кзоркъсунла.

Ол хакъ керти Аллахды,
ёмюрлюкде Бар Болгъан Аллахды;

Аны патчахлыгы бузулмазлыкды,
Аны башчылыгы ахырсызды.
27 Ол кьутултады эм кьутхарады,
кёкде да, жерде да
сейирликле бла илишанла этеди,
Ол Даниялны кьутхаргъанды
асланланы жаякъларындан».

28 Алай бла, Дарий патчахлыкъ этген заманда да, персиялы Кореш патчахлыкъ этген заманда да, Даниял жетишимли болуп жашагъанды.

*Даниял файгъамбарны төрт жаныуарны
юсюнден тюшю*

7 ¹Бабил патчахи Белшасарны патчахлыгыны биринчи жылында* Даниял жатхан жеринде тюшюнде файгъамбарлыкъ кёрюнюуле кёргенди. Ол тюшюнде кёргенлерин жазгъанды да, ма аны хапары:

²«Мен, Даниял, кече тюшюмде кёрген кёрюнююмде төрт жел кёкден уруп уллу тенгизни толкьунлатхандыла. ³Сора тенгизден бири бирине ушамагъан төрт уллу жаныуар чыкьгъанды.

⁴Биринчиси асланнга ушаш эди, алай а аны кьуш кьанатлары бар эди. Мен къарап тургъанда, аны кьанатларын юзгендиле, кесин а жерден кётюргендиле да, ол, адам кибик, эки аякъ юсюне тургъанды эм анга адам акъыл берилгенди.

⁵Андан сора айыугъа ушашлы экинчи жаныуар чыкьгъанды. Ол бир жанына таянып сюеле эди, ауузунда да, тишлерини арасында, юч азау тиши бар эди. Анга: “Тур, этни кёп аша!” – деп айтылгъанды.

⁶Андан сора мен барсха ушагъан бир башха жаныуарны кёргенме. Аны сыртында чыпчыкъ кьанатла кибик төрт кьанаты бар эди. Ол жаныуарны төрт башы бар эди, анга башчылыкъ этерге эркинлик берилген эди.

⁷Андан сора мен кече кёрген кёрюнюулеримде төртюнчю жаныуарны кёргенме, – ол кьоркьунчлу, эриши эм бек къарыулу эди. Аны уллу темир тишлери бар эди; ол жутуп эм ууатып, кьалгъанын аякълары бла малтай эди. Ол алгъыннгы жаныуарлагъа ушамай эди эм аны он мюйюзю бар эди.

⁸Мен ол мюйюзлеге къарап тургъанымда, аланы араларында дагъыда бир гитче мюйюз чыкьгъанды, алгъыннгы мюйюзледен ючюсю аны аллында тамырлары бла тартып алыннгандыла. Ол

* 7:1 Бизни эрагъа дери 553-чю жыл.

мюйюзню адам кёзле кибик кёзлери эм уллу кёллю сөлешген бир ауузу бар эдиле.

⁹ Ахырында мени кёргеним буду:

Тахтала салыннгандыла,
Ёмюрден бери болгъан Аллах олтургъанды;
Аны кийими къар кибик акъ эди,
башында чачлары уа ариу акъ жүн кибик эди.
Аны тахтасы от кибик жана эди,
тахтаны чархлары да жаннган от кибик эдиле.
¹⁰ От баргъан сууча жайыла эди,
аны чыкыгъан жери Аны аллында эди.
Минг-мингле Анга къуллукъ эте эдиле,
тул-туманла Аны аллында сюеле эдиле.
Къадыла олтургъандыла,
эм китапла ачылгъандыла.

¹¹ Мен, къарап туруп, ол мюйюз уллу кёллю сёзле айтханына тынгыладым. Мен ол жаныуарны ёлтюрюлгенин, мыллыгын да халек болуп отха атылгъанын кёрдюм. ¹² Бирси жаныуарладан он-оучулукълары сыйырылгъанды, алай ала бир талай заманнга сау къоюлгъандыла.

¹³ Мен кече кёрген кёрюнюулеримде къарадым да, ма, адам улуна ушагъан Биреу кёклени булутлары бла келе эди. Ол Ёмюрден бери болгъан Аллахха жетгенди да Анга келтирилгенди. ¹⁴ Эмда битеу халкъла, миллетле эм хар тюрлю тилни адамлары Анга къуллукъ этсинле деп, Анга бийлик, хурмет эм патчахлыкъ берилгендиле. Аны бийлиги – ахыры болмагъан ёмюрлюк бийликди эмда Аны патчахлыгы бузулукъ туююлду.

Тюшню магъанасы

¹⁵ Мени, Даниялны, кёлум тынгысыз болгъанды, мен кёрген кёрюнюуле мени абызыратхандыла. ¹⁶ Мен, алайда сюелгенледен бирине жууукълашып, андан битеу бу затланы керти магъанасы неди деп соргъанма. Ол манга кёрюнююню магъанасын ангылатханды: ¹⁷ “Ол төрт уллу жаныуар – жер юсюнде чыгъарыкъ төрт патчахлыкъды. ¹⁸ Алай а андан сора патчахлыкъ Аллаху-Тааланы сыйлы халкъына берилликди, ол халкъ патчахлыкъны ёмюрледен ёмюрлеге тутарыкъды”.

¹⁹ Сора мен төртюнчю жаныуарны юсюнден тамам ангылауну излегенме; ол бирсилеге ушамай эди эм бек къоркъунчлу эди, аны

тишлери темирден, тырнаклары уа жезден эдиле, ол пара-чара этип эм жутуп, кьалгъанын аяклары бла малтай эди. ²⁰ Дагъыда мен аны башындагъы он мюйюзню юсюнден эм ол жангы чыкыгъан, аллында мюйюзледен ючюсю сыннган, ол бирсиледен уллу кёрюннген, анда кёзле эм уллу кёллю сёлешген аууз болгъан мюйюзню юсюнден ангылауну излегенме. ²¹ Мен ол мюйюз сыйлылагъа къажу уруш этип аланы хорлай тургъанын кёргенме. ²² Ахырында Ёмюрден бери болгъан Аллаху-Таала келип, Кесини сыйлылары ючюн тюз хукму этгенди эм патчахлыкъны сыйлыла алыргъа заман жетгенди.

²³ Аны юсюнден ол былай айтды: “Тёртюнчю жанууар – жер юсюнде бир башха патчахлыкъгъа ушамагъан тёртюнчю патчахлыкъ боллукъду; ол битеу жерни малтап эм пара-чара этип жутарыкды. ²⁴ Он мюйюз а – ол патчахлыкъдан чыгъарыкъ он патчахды. Аладан сора алагъа ушамагъан бир башха патчах чыгъарыкды да, юч патчахны бойсундурлукъду. ²⁵ Ол Аллаху-Таалагъа къажу сёзле айтырыкды, Аны сыйлыларына азап чекдирликди эм байрам заманланы бла законну окъуна тюрлендирирге мурат этерикди. Сыйлыла аны кьолуна жылгъа эм эки жылгъа, эм жылны жарымына берилликдиле. ²⁶ Андан сора хукмучула олтурлукъдула да, андан башчылыкъны сыйырлыкдыла, аны бла аны башчылыгъы жоулукъду. ²⁷ Патчахлыкъ, оноучулукъ эм кёкле тубюнде битеу патчахлыкъланы даражалары уа Аллаху-Тааланы сыйлы халкына берилликди. Аны патчахлыгъы ёмюрлюк патчахлыкъ боллукъду эмда битеу оноучула Анга кьуллукъ этерикдиле эм бой саллыкдыла”.

²⁸ Аны бла хапар бошалады. Мени, Даниялны, оюмларым мени бек тынгысыз этип, бетим да агъаргъанды, алай а муну барын мен жюрегимде сакълагъанма».

Къочхар бла текени юсюнден кёрюнюу

8 ¹ Белшасар патчахны патчахлыгъыны ючюнчю жылында* мен Даниял, ол алгъын болгъан кёрюнюуден сора бир башха кёрюнюу кёргенме. ² Ол кёрюнюуемде мен Элам областны Шушан шахарыны кьаласында болгъанма; мен кесими Улай каналыны кьатында болгъанча кёргенме. ³ Къарагъанымда, мен каналны кьатында сюелген бир къочхарны кёргенме. Аны эки мюйюзю бар эди. Аны эки мюйюзю да узун эдиле, алай а бир мюйюзю бирсиден узун эди эм бирсиден артда ёсген эди. ⁴ Мен ол къочхарны

* **8:1** Бизни эрагъа дери 551-чи жыл.

кюнбатышша, шималгъа эм кыбылагъа мюйюзлери бла ургъанын кӛргенме. Анга къажар бир жаныуар да туралмай эди эм андан бир киши да къутхаралмай эди. Ол, суйгенин этип, уллудан уллу болуп бара эди.

⁵ Мен анга эс буруп къарап тургъанда, ма кюнбатышдан битеу жер юсюне бир теке терк келе эди, аны аякълары жерге жетмей эдиле. Ол текени кӛзлерини арасында бир уллу мюйюзю бар эди.

⁶ Ол, мен каналны къатында тургъанлай кӛрген эки мюйюзлю къочхаргъа чабып, анга бек ачыуланып секиргенди. ⁷ Сора ол, къочхаргъа жууукълашханды да, анга ачыуланып, аны ургъанды да, эки мюйюзюн да сындыргъанды. Анга къажар туругъа къочхарны кючу жетмегенди; теке аны жерге атып малтагъанды эмда къочхарны андан къутхараллыкъ болмагъанды. ⁸ Сора теке бек кӛтюрюлгенди, алай а, ол къарыулу болгъанда, аны уллу мюйюзю сынганды да, аны жерине, дунияны тӛрт жанына айланган тӛрт мюйюз чыкъгъанды.

⁹ Аланы биринден бир башха мюйюз чыкъгъанды; ол алгъа гитче болуп, артда кыбылагъа эм кюнчыгышша эм алапат жерге* бек ёсгенди. ¹⁰ Ол кӛк аскерге дери кӛтюрюлгенди, ол аскерни бла жулдузланы бир кесегин жерге тюшюрюп аланы малтагъанды. ¹¹ Ол аскерни Башчысына окъуна къажар кӛтюрюлгенди: ол Андан харкюнлюк къурманны сыйыргъанды, табыныучу юйюн а харам этгенди. ¹² Къозгъалыу амалтын аскер харкюнлюк къурман бла бирге аны къолуна берилгенди. Ол да, хакъ кертини жерге тюшюрюп, хар этген ишинде жетишимли болгъанды.

¹³ Сора мен бир бири бла сӛлеше тургъан эки мӛлекни эшитгенме. Аладан бири:

– Бу кӛрюнюуде харкюнлюк къурманны, халеклик келтирген къозгъалыуну эм сыйлы жерни бла аскерни сансыз этиуню юсюнден болгъаны не къадар заман боллукъду? – деп соргъанды.

¹⁴ Башхасы уа:

– Эки минг юч жюз ингир бла эрттен, андан сора табыныучу жер тазаланырыкъды, – дегенди.

Кӛрюнююню магъанасы

¹⁵ Мен, Даниял, ол кӛрюнююню кӛрюп, аны магъанасын ангыларгъа кюрешгенимде, мени аллымда адамгъа ушагъан биреу сюелгенди.

¹⁶ Сора Улай каналны башындан мен бир адам ауаз эшитгенме, ол:

– Жабраил! Бу кӛрюнююню анга ангылат! – дегенди.

* **8:9** Алапат жерге: Исраилге.

¹⁷ Сора Жабраил мен сюелген жерге жууукълашханды да, мен, къоркъуп, жерге беттёбен аугъанма. Ол а манга:

– Эй адам улу, бу кёрюнюу ахырзаманны юсюнден болгъанын ангыла! – дегенди.

¹⁸ Ол манга сёлешген заманда, мен, бетим бла жерге къапланып, ойсурап къалгъанма. Алай а ол, манга тийип, мени аякъ юсюме сюегенди.

¹⁹ Сора былай айтханды:

– Манга тынгыла да, мен санга Аллах мындан сора чамланыуун кёргозтюрюк заманлада не боллугъун айтырма, нек десенг, бу кёрюнюу Ол буюргъан ахырзаманны юсюнденди. ²⁰ Сен кёрген эки мюйюзлю къочхар – ол Мидияны бла Персияны патчахларыдыла.

²¹ Ол чырпа теке уа – Грек патчахлыкъды; кёзлери арасында болгъан уллу мюйюз а – аны биринчи патчахыды. ²² Ол сыннгандан сора, аны орунуна чыкъгъан төрт мюйюз – ол миллетден чыгъарыкъ, алай а анга тенг кючлери болмазлыкъ, төрт патчахлыкъды.

²³ Аланы патчахлыкъларыны ахырында уа, къаугъачыла гюняхларыны ёлчеулерин толтургъанда, бир залим эм хыйлачылыкъгъа уста патчах чыгъарыкъды. ²⁴ Ол бек къарыулу боллукъду, алай а аны къарыуу кесинден боллукъ туююлдо. Ол сейирлик жоюлуу этерикди, хар этген ишинде жетиширикди. Ол кючлюлени бла сыйлы халкъны ёлтюрюп турлукъду. ²⁵ Аны хыйлачылыгъы аны аман ниетлерине жетишимлик берликди, ол кесин уллугъа санарыкъды. Ала билмей тургъанлай ол кёплени ёлтюрлюкдо эм бийлени Бийине (Аллахха) окъуна къажуу турлукъду. Алай а ол, анга адам къолу тиймегенлей, думп этилликди.

²⁶ Ол эки минг юч жюз ингир бла эрттенни юсюнден кёрюнюу а тюздю, алай а сен ол кёрюнююу жашыр, нек десенг ол кёп заман озгъандан сора келлик заманланы юсюнденди.

²⁷ Сора мен, Даниял, къарыусуз болуп бир ненча кюнню ауруп тургъанма. Андан сора, туруп, патчахны жумушлары бла кюрешип башлагъанма. Мен, ол кёрюнюуге бек сейирсинип, аны ангыламай тургъанма.

Даниял файгъамбарны тилеги

9 ¹ Бабил патчахлыкъгъа башчы этилген мидиялы Ахашверош улу Дарийни биринчи жылы бара эди. ² Аны патчахлыгъыны биринчи жылында* мен, Даниял, китапланы окъуп,

* **9:2** Бизни эрагъа дери 539-чу жыл.

РАББИЙни* Иеремия файгхамбаргъа берген сёзюне кёре, Иерусалимни атылып къалгъаны жетмиш жыл боллугъун ангылагъанма. ³ Сора мен, ораза да тутуп, зыбыр кийим да кийип, башыма кюл да къуюп, Раббий Аллахха тилек бла эм жалбарыу бла бетими айландыргъанма.

⁴ Мен, РАББИЙ Аллахыма тилек этип, кеси гюняхымы бла халкъымы гюняхын ачыкъ эте, былай айтханма:

– Я Раббий, хар нени титиретген Аллаху-Таала! Сени суюгенлеге эм Сени буйрукъларынгы толтургъанлагъа Сен, кесаматынга тюз къалып мархамат этесе! ⁵ Биз а гюнях этгенбиз, аманлыкъ этгенбиз. Биз аманлыкъчыла эм къаугъачыла болгъанбыз, биз Сени фарызларынгдан бла буйрукъларынгдан тайгъанбыз. ⁶ Бизни патчахларыбызгъа, бийлерибизге, ата-бабаларыбызгъа эм къыралыбызны битеу халкъына Сени атынг бла сёлешген файгхамбар къулларынга тынгыламагъанбыз.

⁷ Я Раббий, Сен тюзлюклюсе, биз а бюгюн айыплы болгъанбыз, – хар яхудалыда, Иерусалимде жашагъанлада эмда битеу Израилде, кими жууукъ болсун, кими узакъ, Сенден тайгъаныбыз ючюн Сен бизни ары къыстагъан битеу къыраллада жашагъанлада да. ⁸ Я РАББИЙ! Биз да, патчахларыбыз да, бийлерибиз да, ата-бабаларыбыз да айыплы болгъанбыз, нек десенг биз Санга къажау гюнях этгенбиз. ⁹ Раббий Аллахыбыз, Сен а мархаматлыса эм гюняхны кечерге хазырса, биз Санга къажау къозгъалгъанлыкъгъа, ¹⁰ РАББИЙ Аллахыбыз, биз Санга тынгыламагъанбыз, Сен бизге файгхамбар къулларынгы юсю бла берген законланы тутмагъанбыз. ¹¹ Битеу Израил Сени законунгу бузгъанды эм Сени ауазынга тынгыларгъа унамай, Сенден тайгъанды.

Ол себепден бизге, Аллахны къулу Мусаны Таурат китабында жазылгъан налатла бла ант сёзле башыбызгъа къуюлгъандыла, нек десенг биз Санга къажау гюнях этгенбиз. ¹² Сен бизге эм бизни хукмучуларыбызгъа айтылгъан сёзлени толтургъанса. Иерусалимге болгъан ауур къыйынлыкъла кёкле тубюнде бир да болмагъандыла. ¹³ Мусагъа берилген Таурат Китабында жазылгъаны кибики, битеу бу къыйынлыкъ бизге келгенди, алай болгъанлыкъгъа, биз РАББИЙ Аллахыбызны мархаматын излемегенбиз, законсузлукъларыбызны къоймагъанбыз эм Сени хакъ кертинги эсибизге алмагъанбыз. ¹⁴ РАББИЙ бу къыйынлыкъны бизге сынатыргъа арсар болмагъанды:

* **9:2 РАББИЙ** – оригиналда: Яхве. Бу ат бла Аллах Мусагъа эм Израилни халкъына ачылгъанды. Бек сыйлы болгъаны себепли, бу ат кёчюрюлгенде, толусунлай улуу харфла бла жазылады.

нек дегенде, РАББИЙ Аллахыбыз битеу этген ишлеринде тюзлюк-людю; алай а биз Аны ауазына тынгыламагъанбыз.

¹⁵ Бюгюн да, я Раббий, халкъынгы Мисирден кючлю къол бла чыгъаргъан эм бюгюннге дери окъуна атынгы махтаулу этген Аллахыбыз, биз гюнях этгенбиз, биз аманлыкъ этгенбиз. ¹⁶ Я Раббий, битеу тюзлюклюгюнг ючюн Сен ачулануунгу бла чамлануунгу, Сени шахарынг Иерусалимден бла Сени сыйлы тауунгдан кери эт. Бизни гюняхларыбыз ючюн эм бизни аталарыбызны законсуз-лукълары ючюн Иерусалимни да, Сени халкъынгы да битеу аны тегерегинде болгъанла керюп болмайдыла.

¹⁷ Бюгюн да, эй Аллахыбыз, Сени къулунгу тилегине эм жалбарыуна тынгыла. Я Раббий, Сени тюп болгъан сыйлы жеринге Сени Кесинг ючюн жарыкъ бетинг бла къара. ¹⁸ Эй Аллахым, къулагъынгы салып эшит! Кезлеринги ачып, Сени атынг аталгъан шахарны жоюлуп тургъанына къара! Биз Сенден бизни тюзлюгюбюзге ышанып туююл, алай а Сени уллу мархаматынга ышанып тилейбиз. ¹⁹ Я Раббий, эшит! Я Раббий, кеч! Я Раббий, эс буруп, бир мадар эт! Сени Кесинг ючюн мычыма, эй Аллахым, нек десенг Сени шахарынга бла Сени халкъынга Сени атынг аталгъанды.

Жетмиш ыйыкъны юсюнден сёз

²⁰ Мен алай айтып, кеси гюняхымы бла Израил халкъымы гюняхын ачыкъ этип тилек этгенде эм РАББИЙ Аллахымы Кесини сыйлы тауу ючюн тилегенимде – ²¹ мен алыкъа тилек эте тургъан заманда, мен алгъын керюнюуде керген адам сыфатлы мёлек, Жабраил, терк учуп, ингир къурман заманда манга келгенди. ²² Ол манга былай ангылатды:

– Эй Даниял! Шёндю мен санга акъыл эм ангылау берирге келгенме. ²³ Сен тилек этип башлагъанлай окъуна жууап берилгенди да, мен аны санга айтыргъа келгенме, нек десенг Аллах сени бек сюеди. Алайды да, бу сёзге эс буруп тынгыла, керюнюую магъанасын ангыла.

²⁴ Аллах сени халкъынга эм сыйлы шахарынга* жетмиш ыйыкъ** буюргъанды. Ол заманны ахырында аманлыкъла тохтарыкъдыла, гюняхланы ахыры келликди, законсузлукъла теленирикдиле, ёмюрлюк тюзлюк келтирилликди, Аллахны файгъамбаргъа ачхан затлары толтурулукъдула эм Сыйлыланы Сыйлысы майланырыкъды.

²⁵ Муну бил эм ангыла: Иерусалимни жангыдан къуаргъа буйрукъ чыккъан замандан Масих Бийни келирине дери жети ыйыкъ

* 9:24 Сыйлы шахар: Иерусалим.

** 9:24 «Ыйыкъ» деген сёз мында жети жылны белгилейди.

бла алтмыш эки ыйыкъ озарыкъды. Шахар, орамлары бла жангыдан къураллыкды, тегерегинде индек ишленирикди, алай а ол къыйын заман боллукъду. ²⁶ Алтмыш эки ыйыкъ озгъандан сора уа Масих ёлтюрюлюкдю эм тас боллукъду. Келлик башчыны аскери уа шахарны бла сыйлы жерни бузарыкъды, барын да ырхы киби жокъ этерикди. Уруш бла халекликле ахырына дери боллукъдула. ²⁷ Ол бир ыйыкъны ичинде кёплеге кесамат бегитирикди, ол ыйыкъны ортасында уа къурман этиулени бла саугъала келтириуню тохтатырыкъды. Сыйлы юнню башында халеклик келтирген харамлыкъ боллукъду, алай а халеклик келтиргенни алгъадан белгиленген ахыры келликди.

Даниял файгъамбарны ахыр кёрюнюю

10 ¹ Персияны патчахы Корешни ючюнчю жылында* Белте-шасар аталгъан Даниялгъа билим ачхан айтыу берилгенди. Ол сёз кертиди, ол уллу урушну юсюнденди. Ол сёзню магъанасын ангылау Даниялгъа кёрюнюде берилгенди.

² Ол кюнледе мен, Даниял, юч ыйыкъны ичинде къайгъыда болгъанма. ³ Юч ыйыкъ толгъунчу, мен татлы азыкъны ашамагъанма, ауузум эт бла чагъыргъа тиймегенди, башыма ариу ийисли жаула да сюртмегенме.

⁴ Биринчи айны** жыйырма төртюнчю кюнюнде уа мен уллу Тигр черекни жагъасында болгъанма да, ⁵ кёзлерими кётюрюп кёрдюм: ма, гетен кийим кийген бир адам сюеледи, аны белинде уа таза алтындан ишленген белибау. ⁶ Аны чархы – топаз киби, бети уа – шыбыланы сыфатыча эдиле; кёзлери – жаннган чыракъ киби, къоллары бла аякълары – жылтырагъан жез киби, сёлешгенини ауазы уа – кёп адамны ауазы киби эдиле.

⁷ Ол кёрюнюню жаланда мен, Даниял, кёрген эдим; мени биргеме болгъан адамла аны кёрмей эдиле, алай а алагъа бир уллу къоркъуу келгенди да, ала, бугъунур амал излеп, къачып кетгендиле. ⁸ Кесим жангыз къалып, мен ол сейир кёрюнюге къарап турдум. Алай а мени къарыуум кетип, бетим да агъарып, мени таукеллигим къалмады. ⁹ Сора мен аны сёлешгенин эшитгенме да, анга тынгылап сёзлерини тауушун эшитген заманымда, эсим кетип, жерге беттёбен аууп, жатып тургъанма.

¹⁰ Алай а, манга бир къол тийип, къалтырай тургъанымлай, төртаякъландыргъанды.

* **10:1** Бизни эрагъа дери 537-чи жыл.

** **10:4** Биринчи ай: март-апрель.

¹¹ Сора ол манга:

– Эй Даниял, Аллахны суююлюннген адамы! Ол мени бюгюн санга ийгенди да, сен, аякъ юсюнге туруп, мен айтырыкъ сёзлеге иги тынгыла, – дегенди.

Ол манга бу сёзлени айтхандан сора, мен, санларым къалтырап, ёрге тургъанма. ¹² Сора ол манга былай айтханды:

– Къоркъма, Даниял. Сен ангылаугъа жетиширге эм Аллахынги биринчи кюнюнден окъуна, Аллах сени тилеклеринги эшитген эди да, мен сени тилеклеринге жууап болуп келдим. ¹³ Алай а Персия патчахлыкъны жакълаучу мёлек жыйырма бла бир кюн манга къажу тургъанды; сора манга болушургъа тамата мёлекледен бири Микаел келгенди да, мен анда Персия патчахлыкъны жакълаучу мёлек бла къалгъанма. ¹⁴ Энди уа мен санга, сени миллетинге келлик заманда не боллугъун ангылатыргъа келгенме, нек десенг бу кёрююу келлик кюнлени юсюнденди.

¹⁵ Ол манга бу сёзлени айтхан заманда мен бетим бла жерге къапланып, тилим тутулуп къалгъанды. ¹⁶ Сора бир адам сыфатлы мёлек, мени аузуму тийгенди да, мен, аузуму ачып, селешип башлагъанма. Сора мен аллымда сюелгеннге былай айтханма:

– Жюйюсханым, бу кёрююуден мен бек жарсыгъандан мени къарыуум къалмагъанды. ¹⁷ Энди мен, алай жюйюсханны къулу, алай жюйюсхан бла къалай селешейим? Нек десенг, менде къарыу болмай, солугъан да кючден этеме.

¹⁸ Сора биягъы ол адам сыфатлы мёлек, манга тийип, мени таукел этгенди.

¹⁹ – Къоркъма, Аллахны суююлюннгени, – дегенди ол. – Ыратлыкъ санга! Киши бол! Киши бол!

Ол манга алай селешген заманда мен таукел болгъанма да:

– Айт, жюйюсханым, сен мени таукел этгенсе, – дегенме.

²⁰ Ол а былай айтханды:

– Мени санга не ючюн келгеними билемисе? Мен, кёп турмай, Персияны жакълаучу мёлек бла уруш этерге къайтырыкъма да, мен аны хорлагъан заманда уа Грецияны жакълаучу мёлек келликди. ²¹ Болсада алгъа мен санга керти китапда жазылгъанны билдирликме. Эмда мен ала бла этген урушда сизни жакълаучу Микаел мёлекден башха манга болушлукъ этген жокъду.

11 ¹ Мен а мидиялы Дарийни биринчи жылында анга таянчакъ бла жакълау болгъанма.

Шимал патчах бла кыбыла патчах

²Энди санга хакъ кертини айтайым: ма, Персияда энтда юч патчах чыгъарыкъды, аладан сора тёртюнчю патчах бирсилени уллу байлыкъ бла озарыкъды. Байлыкъны юсю бла къарыулу болуп, ол барын да Грек пачлахлыкъгъа къажау кётюрлюкдю. ³Сора бир къудуретли патчах чыгъарыкъды, ол уллу власть бла башчылыкъ этерикди да, кеси сюйгенин этип турлукъду. ⁴Алай а ол къарыу ала тургъан заманда окъуна аны патчахлыгъы оюлуп дунияны тёрт жанына бёлюнюрюкдю. Ол патчахлыкъ аны туудукъларына жетерик туююлдю, анга башчылыкъ аны кючю тенгли кюч бла этиллик туююлдю, нек десенг ол, бузулуп, башхалагъа кёчерикди.

⁵Сора кыбыла патчах бек кючлю боллукъду, алай аны баш аскерчилеринден бири, андан да кючлю болуп, аныкъындан уллу бир патчахлыкъгъа башчылыкъ этерикди. ⁶Бир ненча жылдан сора ала келиширикдиле. Келишиуню бегитир ючюн, кыбыла патчахны кызы шимал патчахха эрге чыгъарыкъды, алай а оноу аны къолунда къаллыкъ туююлдю, аны алгъанны тукъуму да тураллыкъ туююлдю. Ол кыз да, аны биргесине болгъанла да, аны туудугъу да, анга ол заманлада болушхан да сатлыкъ иш амалтын ёллюкдюле.

⁷Ол заманда кызыны жуукъларындан бири, аны атасыны жерин алыр ючюн келликди. Ол шимал патчахны аскерине къажау барып аны къаласына кирликди, ала бла уруш этип, аланы хорларыкъды.

⁸Ол аланы тейрилерин, статуяларын, багъалы алтын эм кююш сауутларын сыйырып, аланы Мисирге элтирикди. Сора бир ненча жыл шимал патчахны кыйнамай турлукъду. ⁹Сора шимал патчах кыбыла патчахны кыралына уруш бла кирликди, алай а артха ыхтырылып, кеси жерине кыйтырыкъды. ¹⁰Андан сора аны уланлары, урушха хазырланып, уллу аскер жыярыкъдыла, ол аскер ырхы кибик терк барып, урушну жауларыны къаласына дери бардырлыкъды.

¹¹Сора кыбыла патчах ачуланып чыгъарыкъды да, уллу аскер жыйгъан шимал патчахха уруш бла барып, ол аскерни хорларыкъды. ¹²Ол аскер жоюлгъандан сора, кыбыла патчах, ёхтемленип, кёп минглени ёлтюрлюкдю, алай а онглулукъ анда къаллыкъ туююлдю.

¹³Шимал патчах, кыйтып, алгъындан эсе уллу аскер жыярыкъды да, бир ненча жылдан сора иги сауутланган уллу аскер бла чыгъарыкъды.

¹⁴Ол заманда кыбыла патчахха къажау кёпле турлукъдула. Сени халкъындан къаугъачыла да, кёрюнюуде айтылгъанны толтура чыгъарыкъдыла, алай а жетишимли боллукъ туююлдюле. ¹⁵Сора шимал патчах келликди да, бегитилген шахарны къуршалап аллыкъды.

Къыбыла патчахны уа анга къажу турургъа къарыуу жетерик туююлдо; аны сайлама аскерчилерини окъуна анга чыдаргъа кючлери жетерик туююлдо. ¹⁶ Кючлеучю кеси суйгенин этерикди; анга къажу бир киши да тураллыкъ туююлдо. Ол алапат жерде* кесини ыстауатын саллыкъды, ол саулай аны оноунда боллукъду. ¹⁷ Ол кесини патчахлыгъыны битеу кючлери бла келирге умут этерикди, келишиу бегитирикди. Кеси жауну патчахлыгъын бузар ючюн, ол анга эрге кесини къзын берликди, алай а ол умут толлукъ туююлдо да, анга андан хайыр боллукъ туююлдо. ¹⁸ Андан сора ол Жер арасы тенгизни жагъасындагъы жерлеге айланырыкъды да, аладан кёбюсюн къолуна аллыкъды; алай а бир аскер башчы аны уятсыз ишлерин тохтатырыкъды; кертиси бла, ол аны уятсызлыгъын кесини юсюне айландырылыкъды. ¹⁹ Андан сора шимал патчах кеси къыралыны къалаларына айланырыкъды, алай а абынып жыгъыллыкъды да жокъ боллукъду. ²⁰ Аны орунуна тюшген адам патчахлыкъны кючлендирир амалтын жасакъ жыйыучуну иерикди. Алай а бир аз замандан ол да жоюлукъду, къозгъалыудан туююл, урушдан да туююл.

Аллахны халкъыны душманы

²¹ Аны орунуна, патчахлыкъгъа тийишли болмагъан бир къолайсыз адам чыгъарыкъды. Ол, билдириусюз келип, патчахлыкъны къолуна хыйлачылыкъ бла аллыкъды. ²² Аны аллында санаусуз аскер ырхыда кибик батдырыллыкъды; аны кесаматны башчысы бла бирге ёлтюрлюкдюле. ²³ Аны бла келишиу этгенден сора, ол ишни алдау бла бардырылыкъды да, аны жанлы адамла аз болгъанлыкъгъа, ол башчылыкъны къолуна аллыкъды. ²⁴ Ол, билдирмей, бай жерлеге кирликди да, аны ата-бабалары этмеген ишле этерикди. Ол тонагъан хазнасын бла байлыгъын кеси жанлы болгъанлагъа юлеширикди. Ол къалалагъа уруш бла барыргъа умут этерикди, алай а ол бары жаланда бир кезиуге боллукъду.

²⁵ Андан сора, уллу аскер бла кючюн жыйып, къыбыла патчахха къажу таукел чыгъарыкъды. Къыбыла патчах да урушну уллу эм бек кючлю аскер бла бардырылыкъды, алай а анга къажу этилген хыйлачылыкъ ишле ючюн ол чыдаяллыкъ туююлдо. ²⁶ Патчахны ашын ашагъанла окъуна аны ёлтюрюрге умут этерикдиле; аны аскери къырыллыкъды, урушда кёпле ёллюкдюле. ²⁷ Эки патчах да, жюреклеринде хыйлачылыкъ бла бир хант къангада олтуруп, бир бирин алдап турлукъдула, алай а жетиширик туююлдоле, нек десенг белгиленген заманда бу ишлени ахыры

* 11:16 Алапат жер: Исраил.

келликди. ²⁸ Шимал патчах кеси кыралына уллу байлыкъ бла кыайтырыкъды, алай а аны жюреги Сыйлы Кесаматха* кыажу турлукъду. Ол анга кыажу кюреширикди, андан сора уа кеси кыралына кыайтырыкъды.

²⁹ Буюрулгъан заманда шимал патчах биягъы кыбыла жерлеге уруш бла кирликди, алай а бу жол ахыры алгъыннгыча боллукъ туююдю. ³⁰ Аны жолун Киттимден келген кемеле тыярыкъдыла да, аны кёлю тюшерикди. Ол, артха айланып, ачыуун Сыйлы Кесаматха тегерикди. Ол, кыайтып, Сыйлы Кесаматдан тайгъанланы иги кёрлюкдю.

³¹ Ол ийген аскерчиле сыйлы жерни бла кыаланы кючлеп, харам этерикдиле. Ала, харкюнлюк курманны тохтатып, халеклик келтирген харамлыкъны саллыкъдыла. ³² Сыйлы Кесаматдан тайгъанланы ол кёзбау сёзле бла терилтирикди, алай а, кеси Аллахларына тюз кыалгъан адамла анга кыажу таукел турлукъдула.

³³ Халкъны арасында акылы болгъанла кёплеге акыл юйретирикдиле. Алай болгъанлыкъгъа, аланы бир кезиуге кылыч бла ёлтюрюп, отда кюйдюрюп, жесирге алып эм тонап турлукъдула.

³⁴ Ала, азап чекгенде, болушлукъсуз кыаллыкъ туююдюле, алай а кёпле алагъа хыйлалыкъ бла кыошулукъдула. ³⁵ Ахырзаман келгинчи акылыладан окъуна бир ненчасы абынырыкъдыла, алай бла ала сыналыр, тазаланыр эм ариуланыр ючюн, нек десенг буюрулгъан кезиуге дери алыкъа заман боллукъду.

Аллахны душманы – уллу кёллю патчах

³⁶ Ол патчах суйгенин этип турлукъду. Кесин хар тейриден да бийик этип, тейриледен бийик Аллахха кыажу аманла айтырыкъды. Ол, Аллах чамланган заман бошалгъынчы жетишимли боллукъду, нек десенг буюрулгъан толургъа керекди. ³⁷ Ол не ата-бабаларыны тейрилерине, не тиширыула суйген тейриге, не бир башха тейриге хурмет этерик туююдю, алай а аланы барындан да кесин бийик кётюрлюкдю. ³⁸ Аланы орунуна ол кыалаланы тейрисине хурмет этерикди; аны ата-бабалары билмеген тейриге ол алтын бла эм кюмюш бла, багъалы ташла бла эм тюрлю багъалы саугъала бла хурмет этерикди. ³⁹ Бу башха тейрини болушлугъу бла ол эм кыаты кыалалагъа чабарыкъды. Аны кыабыл этгенлени берекетлерин уллу этерикди да, кёплеге башчыла этип, саугъагъа жерле берликди.

⁴⁰ Заманны ахырында уа кыбыла патчах анга уруш этип барлыкъды. Алай а шимал патчах анга файтонла бла, атлыла бла эм

* **11:28** Сыйлы Кесамат: Аллахны халкъы бла сыйлы келишиую.

кѣп кемеле бла боран кибик айланырыкъды. Ол, кѣп кыраллагъа кирип, аланы юслери бла ырхы кибик ѳтерикди. ⁴¹Ол алаамат жерге* да кирликди. Ол кѣп кыралланы хорларыкъды, алай а Эдом, Моаб эм Аммон улуланы башчылары аны къолундан къутхарыллыкъдыла. ⁴²Ол кѣп кыралланы кючлерикди, Мисир да къутуллукъ туююлдо. ⁴³Ол Мисирни алтын, кюмюш хазналарын эм битеу байлыгъын сыйырыкъды, Либияны бла Эфиопияны халкъы, анга бойсунуп, аны ызындан барлыкъдыла. ⁴⁴Алай а кюнчыгъышдан бла шималдан келген хапарла аны тынгысыз ѳтерикдиле да, ол, кѣплени жояр эм ѳлтюрюр ючюн, уллу чамлануу бла чыгъарыкъды. ⁴⁵Ол патчах чатырларын тенгизни бла алаамат сыйлы тауну арасында сюерикди. Алай а ол кесини ахырына келликди эм анга болушлукъ боллукъ туююлдо.

Ахырзаман

12 ¹Ол заманда сени халкъынгы жакълаучу уллу мѣлек Микаел келликди. Ол, адамла жашагъанлы болмагъанча, кыйын заман боллукъду. Алай а ол заманда сени халкъынг къутуллукъду, аты китапда жазылгъан хар адам къутхарыллыкъды. ²Жерни топурагъында жукълагъанладан да кѣпле уянырыкъдыла: бирлери ѳмюрлюк жашаугъа, бирсилери уа ѳмюрлюк айыплыкъгъа бла бедешликге. ³Акъыллыла кѣкню жарыгъы кибик жарырыкъдыла, кѣплени тюзлюкге элтгенле жулдузла кибик ѳмюрледен ѳмюрлеге жарырыкъдыла. ⁴Алай а сен, Даниял, ахырзаман келгинчи бу сѣзлени жашыр, китапха да мухур сал. Кѣпле ары-бери айланырыкъдыла, билим да кѣбейирикди.

⁵Сора мен, Даниял, къарап, башха экеуленни сюелгенлерин кѣрдюм – бири черекни бу жагъасында, башхасы уа черекни ол жанында. ⁶Сууну башында сюелген, гетен кийими болгъан адамгъа аладан бири :

– Бу сейир ишлени ахыры не заманда боллукъду? – деп соргъанды.

⁷Ол сууну башында сюелген, гетен кийими болгъан а онг къолун бла сол къолун кѣкге кѣтюргенди да, мен аны ѳмюрлеге Жашагъан бла ант этип былай айтханын эшитгенме:

– Бир жылдан бла эки жылдан бла жылны жартысындан сора. Сыйлы халкъны къарыуун сындыргъан жокъ болгъанда, бу бары тамам боллукъду.

⁸Мен аны эшитгенме, алай а ангыламагъанма. Сора мен:

* **11:41** Алаамат жер: Исраил.

– Жүйюсханым, муну барыны ахыры кыалай боллукъду? – дегенме.

⁹Ол а жууапха былай айтды:

– Бар, Даниял. Бу сёзле ахырзаманнга дери жашырылыпдыла эм мухурланыпдыла. ¹⁰Кёпле тазаланырыкыдыла, ариуланырыкыдыла эм сыналлыкыдыла, аманлыкчыла уа аманлык этип турлукъдула. Аманлыкчыладан муну бири да ангыларыкы түйюлдю, акылллыла уа ангыларыкыдыла.

¹¹Харкюнлюк кыурман тохтатылгъандан сора эм халеклик келтирген харамлык салынган замандан сора бир минг эки жюз токъсан кюн озарыкыды. ¹²Бир минг юч жюз отуз беш кюнню сакълагъан эм анга жетген насыпдыды.

¹³Сен а ахырынга дери кеси жолунг бла бар. Сен ырахатлык бла ёлурсе да, ахыр кюнде тиргизилип юлюшонгю алырса.

Рут

Ал сёз

«Рут» китапда айтылган затла Исраилде адепсизлик бла артыкчылык ишле тубей турган заманда болгандыла. Китап, ата журтун кююп, кыйын анасы Наймат бла Исраилге тебиреген мажюсю жаш тиширыу Рутну юсюнден сейирлик хапар айтады. Анда ол кесини даражасы болган жууугу Боазгъа эрге барады. Китап Уллу Аллахны халкыны санына кириу кянынг бла неда туугъанынг бла туююл, Анга кертичилигинг бла эм бойсунуунг бла келгенин айтады.

Китапны баш магъанасы жулунууду. Аллах, жүрюген жорукъгъа кёре, кесини жууукъ тиширыулары Наймат бла Рут ючюн жууапчылыкъ жүрютген Боазны хайырланганды. Боаз, Найматны жер юлюшюн сатып алып, Рут бла бир юйюр кырап, аны тукъуму юзюлмезча этгенди. Рут бла бир юйюрлю болуп, ол анга кыйгыргъанды, аны кыркыуусуз этип, жамауатда анга жашау онг бергенди.

Китапны ахырында Рутну туудукъларыны тизмеси бериледи. Рут Исраилни эм уллу патчахы Даутну кыарт атасыны анасы болганын биз андан билебиз. Адам Аллахха жүрекден ийнанса эм Аны фарызларын тутуп жашаса, аны кыйсы миллетден неда тукъумдан чыкыгъаныны башхалыгы жокъду.

Магъанасы:

- I. Элимелекни эм аны юйюрюню Моабха кёчюю (1:1-5).
- II. Наймат Бейтлехемге кыйтады (1:6-22).
- III. Рут Боазгъа тубейди (2:1-23).
- IV. Рут бла Боаз ындыр басхан жерде (3:1-18).
- V. Боаз Рут бла бир юйюрлю болады (4:1-12).
- VI. Даут патчахны тукъум тарыхы (4:13-22).

*Элимелекни эм аны юйюрюню
Моабха кёчюю*

1 ¹Исраилде сюдюле оноу этген заманны бир кезиуюнде кыралгъа ачлыкъ келгенди. Яхуданы жериндеги Бейтлехем шахарда бир адам юй бийчеси бла, эки жашы бла да Моаб* кыралына жашаргъа кетгенди. ²Ол адамны аты Элимелек эди, юй бийчесини – Наймат, эки жашыны да – Махлон бла Килион. Ала Яхуданы кыралында болгъан Бейтлехем шахардан Эфрат тайпасындан** эдиле. Ала, Моабха келип, анда жашагъандыла.

³Талай замандан Найматны баш иеси, Элимелек, ёлюп, ол эки жашы бла кългъанды. ⁴Ала моаблы тиширыулагъа юйленгендиле, бирини аты – Орпа, бирсини – Рут. Ала анда он жылгъа жууукъ жашагъандан сора, ⁵Махлон бла Килион да ёлгендиле, алай бла Наймат баш иесиз да, жашсыз да кългъанды.

Наймат Бейтлехемге къайтады

⁶Наймат Моабда болгъанда, РАББИЙ*** кесини халкъына болушургъа келгенин, бай тирлик бергенин эшитеди, эмда келинлери бла юйюне къайтыргъа хазырланады. ⁷Ала бла бирге ол, жашагъан жерин кёюп, аланы артха, Яхуданы жерине элтирик жолгъа чыгъады.

⁸Жолда уа Наймат келинлерине былай айтады:

– Экигиз да ата юйлеригизге къайтыгъыз. Сиз ёлген баш иелеригизге**** бла манга хатерли болгъанча, РАББИЙ сизге хатерли болсун. ⁹РАББИЙ сизни хар биригизге да жангы баш иелеригизни журтларында ырахатлыкъ тапдырсын.

Сора аланы уппа этди. Ала къаты жилип, ¹⁰анга:

* **1:1** Моаб – Тузлу тенгизден кюн чыгъыш табада, бусагъатдагъы Иорданияны кюн батыш жанындагъы кесегиндеги тау кыралды.

** **1:2** Тайпа; орус. клан.

*** **1:6** РАББИЙ – оригиналда: Яхве. Ол ат бла Аллах Мусагъа бла Исраилни халкъына ачылгъанды.

**** **1:8** Былайда, баям, бу тиширыула, баш иелери сау заманда, алагъа къалай болгъанларыны юсюнден айтылады, дагъыда ала, баш иелери ёлгенден сора да, аланы эсгериуге хурметли болсунла деп (къара 2:20). Яхудалыла ёлген жууукъларын, ата-бабаларын эсде тутуп, алагъа хурмет этип туруп онглары болса да, Аллах ёлгенле бла байламлыкъны, алагъа баш урууну эркин этмегенди (Иешая 8:19-20; Лука 16:19-31).

– Биз сени бла бирге сени халкъынга барлыкъбыз, – дедиле.

¹¹ Алай Наймат:

– Къайтыгъыз юлеригизге, къызларым, – деди. – Сиз мени бла келип не этесиз? Мени энтта да башха жашларыммы боллукъдула, мен сизни келин этерча?*

¹² Къайтыгъыз юлеригизге, къызларым; мен асыры къартма, башха адамгъа эрге барырча. Мени бир тюрлю бир умутум болса да, – бюгече мен баш ием бла болсам да, артда жашла тапсам да, ¹³ сизге ала ёсгюнчю сакълап туругъа боламыды? Ол заманны ичинде сизге баш иесиз туругъа жарармы? Угъай, къызларым. Мени ачыум асыры ауурду сиз кётюрюрча, нек десегиз РАББИЙни къолургъанды мени!

¹⁴ Былайда ала жангыдан къаты жилидыла. Сора Орпа, къайын анасындан айырыла, аны уппа этип кетди, Рут а аны биргесине къалды.

¹⁵ – Къара, – деди Наймат, – сени апсынынг кеси халкъына, кеси аллахларына къайтады. Сен да аны биргесине бар.

¹⁶ Алай Рут былай жууап этди:

– Мени къоюп кет, менден кери бол деп тилеме менден. Сен къайры барсанг да, мен ары барлыкъма, сен къалайда тохтасанг да, мен да анда тохтарыкъма. Сени халкъынг мени да халкъым болур, сени Аллахынг да мени Аллахым болур. ¹⁷ Сен къайда ёлсенг, мен да анда ёлюрме, анда асыралырма. Ёлюмден башха мени сени бла бир зат айырса, сора РАББИЙ манга бек уллу азап салсын.

¹⁸ Наймат, Рутну аны бла бармай тохтамазлыгъын ангылагъандан сора, аны тюшондюрюююн къойду.

¹⁹ Эки тиширыу да андан ары тебиредиле, Бейтлехемге келгинчи бардыла. Ала келгенде, битеу шахар да къайгъыгъа къалды. Андагъы тиширыула да:

– Бу Найматмыды? – деп, сейирсине эдиле.

²⁰ – Манга Наймат («сюдюмлю») демегиз, – деди ол алагъа. – Манга Мара («ачы») дегиз, хар не да къолундан келген Аллах мени жашаууму ачы этгенди. ²¹ Мен мындан нем да болуп кетген эдим, алай РАББИЙ мени артха къурулай

* **1:11** Тауратны жорукъларына кёре, ким болса да сабийи болмай ёлсе, аны къарындашы неда жууугъу аны юйдегиси бла юйюр къуаргъа керек эди. Аланы алай бла туугъан биринчи сабийлери ол ёлгенни сабийине саналып, ёлгенни мюлкю анга къала эди.

къайтарды. Манга Наймат дерге неге керекди? РАББИЙ мени жарсытды*, хар не да къолундан келген Аллах манга па-лах берди.

²²Алай бла, Наймат Моабдан моаблы келини Рут бла къайтды. Ала Бейтлехемге арпа** орулуп башланган заманда келди.

Рут Боаз бла тубешеди

2 ¹Найматны баш иесини жанындан, Элимелек бла бир тайпадан Боаз деп бай эм онглу жууугъу бар эди.

²Моаблы тиширыу Рут Найматха:

– Манга жаны ауругъан биреуню ызындан къалгъан мирзеу бюртюклени жыярча, мени сабаннга ий, – деди.

– Бар, къызым, – деди анга Наймат.

³Рут чыкъды да, сабанда оракъчыланы ызларындан акъгъан мирзеуню жыйып башлады. Алай бла, ол сабанны Элимелекни тайпасындан Боаз ие болгъан кесегине келди.

⁴Тамам ол сагъатда ары Бейтлехемден Боаз келди да, оракъчы-лагъа салам бере:

– РАББИЙ сизни бла болсун! – деди.

– РАББИЙ санга ыразы болсун! – деп жууапладыла ала.

⁵Боаз оракъчыланы таматаларындан:

– Бу жаш тиширыу кимникиди? – деп сорду.

⁶Тамата:

– Бу Наймат бла Моаб къыралдан келген моаблы тиши-рыуду. ⁷Ол: «Тилейме, манга оракъчыланы ызларындан къал-гъан мирзеу бюртюклени жыяргъа эркин эт», – деп тилегенди. Келип, сабанда эрттенликден бу заманнга дери ишлейди, бир кесек жапма тубюнде солугъанын санамасакъ, – деп жууап берди.

⁸Сора Боаз Рутха:

– Сёзюме тынгыла, къызым, – деди. – Мирзеу бюртюкле жыяргъа башха сабаннга барма, былайдан кетме. Мени жумушчу къызларым бла былайда тур. ⁹Къара да, мени жумушчуларым къайсы сабан-да оракъ ора эселе да, анда бол – къызланы ызларындан бар. Мен жумушчуларыма санга тиймесинле деп, аллай буйрукъ бергенме. Суу ичеригинг келсе уа, бар да, ол мени жумушчуларым толтургъан къошунладан ич.

¹⁰Рут, жерге дери ийилип, баш урду да:

* **1:21** Неда: «манга къажаяу шагъат болгъанды».

** **1:22** Арпа – орус. ячмень.

– Не зат ючюн боласа былай халал манга, нек кьайгьыраса быллай бир тыш адамгъа? – деди.

¹¹ Боаз жууаплады:

– Манга сен, баш иенг ёлгенден сора, кьайын ананга кьалай болгъанынгы айтхандыла: сен, ата-анангы да, туугъан жеринги да кьоюп, алгъын танымагъан халкьынга жашаргъа кьалай келгенинги. ¹² РАББИЙ санга этген игилигинги кьайтарсын. Сен РАББИЙни, Израилни Аллахыны, кьанат тюбюнде ышыкъ табаргъа суююп келгенсе да, РАББИЙден санга уллу саугъа берилсин.

¹³ – Мындан ары да халал болгъа эдинг манга, жюйюсханым, – деди Рут. – Сен мени жапсардын, мен жумушчуларынгы бирини даражасын тутмай тургъанымлай да, мени бла – кесинги кьулунг бла – ариу сёлешдинг.

¹⁴ Тюш азыкьны заманында Боаз анга:

– Былай кел. Гюттю ал да, аны мысты чагьыргъа* булгъап аша, – деди.

Рут оракъчыланы кьатларына олтургъанда, Боаз аны кьуурулгъан мирзеу бла сыйлады. Ол суюгени тенгли бир ашады, дагъыда артыкъ кьалды. ¹⁵ Ол андан ары мирзеу тюшгени жыяргъа кьопханда, Боаз кесини жумушчуларына буйрукъ берди:

– Ол кюлтелени** арасында жыйса да, жанына тиймегиз. ¹⁶ Кесигиз жыйгъандан анга мирзеу башла ата барыгъыз, ол аланы жырча, аны ючюн тырман этмегиз.

¹⁷ Алай бла, Рут сабанда мирзеу бюртюклени ингирге дери жыйды. Ол аланы айыргъанда, арпасы бир машок чакълы болду. ¹⁸ Ол аны шахаргъа келтирди да, кьайын анасы аны кёп мирзеу жыйгъанын кёрдю. Дагъыда Рут, чыгъарып, анга тюш азыгъындан кьалгъанын берди.

¹⁹ Кьайын анасы:

– Сен бюгюн кьалайда жыйгъанса? Кьайда ишлегенсе? Ол сени кьайгъынгы кёрген адамгъа Аллах ыразы болсун! – деди.

Сора Рут кьайын анасына кьайда ишлегенин айтды:

– Мен бюгюн сабанында ишлеген адамны аты Боазды, – деди.

²⁰ – РАББИЙ анга ыразы болсун! Ол сауланы, ёлгенлени да хатерсиз кьоймады. – деди Наймат келинине. Сора былай кьошду: – Ол

* **2:14** Мысты чагьыр: орус. укус.

** **2:15** Кюлте: орус. сноп.

адам бизни бла кысха жуукълукъдады, сора, Таурат айтханча, бизни ючюн къайгырыргъа борчлуду.*

²¹ Сора моаблы Рут айтды:

– Ол манга былай окъуна айтханды: «Мени ишчилерим мирзеуюмю жыйгынчы, ала бла тур», – деп.

²² Наймат кесини келини Рутха:

– Сен аны жумушчулары бла боллугъунг игиди, кызым, нек десенг бир башха сабанда сени жанынга тиерге боллукъ эдиле, – деди.

²³ Сора Рут, Боазны жумушчулары бла бирге болуп, арпа, будай оруу бошалгынчы, мирзеу башланы жыйып турду.** Жашагъан а къайын анасында эте эди.

Рут бла Боаз ындырда

3¹ Бир жол Рутну къайын анасы, Наймат, анга былай айтды: – Кызым, санга иги болур ючюн, мен санга жашар жер излерге керек туюлмеми? ² Ол сен жумушчу кызылары бла бирге ишлеген Боаз бизге жуукъ туюлмюдю? Бюгече ол ындырда арпа сууурады. ³ Алайды да, жууун да, юсюнге да ариу ийисли жаула сюрт эм ариу кийимлеринги кий. Сора ындыргъа*** бар, алай, ол ашап-ичип бошагынчы, анга кёрюнме. ⁴ Ол жатханлай, аны жатхан жерин эсле. Артда уа, бар да, аны аякъ жанында жабыуну ачып, аны жанына жат.**** Не этеринги ол айтыр.

⁵ – Мен хар нени да сен айтханлай этерме, – деп жууаплады Рут.

⁶ Ол, ындыргъа барды да, къайын анасы айтхан затланы барын да этди.

* **2:20** Тауратны жорукъларына кёре, кысха жуукъ борчлуду: 1) жууугъу жерин сатаргъа керек эсе, аны сатып алыргъа; 2) жууугъу къл-къарауашха тюшген эсе, аны сатып алыргъа; 3) ёлген жууугъу ючюн дерт жетдирирге; 4) жууугъу сабийсизлей ёлюп кетсе, «гюняхын жулуучу» кысха жууугъу аны юй адамын алыргъа. Алай болса, алагъа туугъан биринчи сабий ол ёлгенни баласына саналып, ёлгенни мюлкю анга къала эди.

** **2:23** Арпа бла будай оруу тотурну арт айыны (апрельни) аягъындан башлап, никкола айны (июньну) башына дери барычу эди.

*** **3:3** Ындыр: орус. ток, гумно.

**** **3:4** Алай этиу «мени юсюмден къайгырыуну кесинге ал» деген магъананы тутады.

⁷ Боаз ашап-ичип бошагъанда, кёлю кётюрюлдю да, ол, барып, узакъ мюйюште гебен тишни къатында жатды. Рут, акъырынчыкъ келип, аны аякъ жанында жабыуну ачып, жанына жатды. ⁸ Кече ортасында Боаз элгенди да, бурулуп къараса, аякъ жанында тиширыу жатып турады.

⁹ – Сен кимсе? – деп сорады.

– Мен сени къулунг Рутма, – деди ол. – Мени къоруула*, сен бизни къысха жууукъларыбызданса, бизни ючюн къайгъырыргъа борчлуса.

¹⁰ – РАББИЙ санга ыразы болсун, къызым, – деп жууаплады Боаз. – Бу сен этген зат алгъыннгы игиликлерингден кёп да уллуду: сен жаш эр кишилени ызларындан чабып айланмадынг – не байланы, не жарлыланы. ¹¹ Энди къоркъма, къызым. Мен сени ючюн не да этерме, сени тилегинги толтурурма. Сени даражалы тиширыу болгъанынгы битеу шахарым да биледи. ¹² Мен сени къысха жууугъунг болгъанлыкъгъа, менден къаршы жууугъунг да барды. ¹³ Кече былайда къал, эрттенликде уа, ол адам сени къайгъынгы кёрюрге унаса, игиди – болсун алай. Ол унамаса уа, мен этерме аны. РАББИЙни барлыгъыча кертиди ол. Былайда тангнга дери жукъла.

¹⁴ Тангнга дери Рут аны аякъ жанында жатды, сора адам адамны алыкъа танымаз чакъда къопду. «Ындыргъа тиширыу келгенин киши да билмесин», – деп ойлады Боаз.

¹⁵ Сора айтды анга:

– Манга ол юсюндеги ботаны узат да, аны тутуп тур.

Ол алай этгенде, ол жабыугъа алты ёлчем** арпа къуйду, сора анга ол жюкню аркъасына атаргъа болушду. Андан сора Боаз шахаргъа къайтды.

¹⁶ Рут къайын анасына келгенде, Наймат:

– Къалай болдунг, къызым? – деп сорду.

Рут анга Боаз не этгенин, къалай болгъанын айтды, ¹⁷ сора:

– Ол манга: «Къайын ананга къуру къол бла къайтма», – деп, алты ёлчем арпа бергенди, – деп да къошду.

¹⁸ Сора Наймат анга:

– Бу иш не бла бошаллыгъын билгинчи сакъла, къызым. Ол адам бюгюн окъуна ишни оноуун этгинчи тынчаймаз, – деди.

* 3:9 Былайда бу сёзле некихны юсюнден тилекни белгилейдиле.

** 3:15 20 килограммгъа жууукъ.

Боаз бла Рут бир юйдегили боладыла

4¹ Боаз а ол сагъатда шахар къабакъла* таба тебиреди да, келип, алайда олтурду. Ол айтхан жууугъу жаны бла озуп баргъанлай, Боаз анга:

– Бери бир бурул, шүёхум, олтур, – деди.

Ол бурулду да, олтурду.

² Боаз шахар таматаладан онусун чакъырды да, алагъа:

– Олтуругъуз былайгъа, – деди.

Ала олтурдула.

³ Андан сора Боаз жууугъуна:

– Моабдан къайтхан Наймат ахлубуз Элимелекге жетген жер юлюшню саадаы. ⁴ Мен оюм этгенме да, ол хапарны санга билдирип, ол жер юлюшню сатып ал деп, бу былайда тургъан адамланы, халкъымы таматаларыны къатларында айтама. Алай, сен аны сатып аллыкъ болмасанг, манга айт, мен аны билирча. Сатып алыргъа сени эркинлик кезиуюнг биринчиди, мени кезиуюм а сени ызынгданды.

– Мен аны сатып алама, – деди жууугъу.

⁵ Ол заманда Боаз:

– Найматдан жерни сатып алгъан кюнюнде сен дагъыда аны ёлген жашыны юй бийчеси моаблы Рутну алыргъа керексе. Сизге жаш тууса, ёлгенни мюлк жери аны юйюрюне къалырча, – деди.

⁶ Алай жууугъу:

– Алай эсе, мен ол жер юлюшню алалмам, нек десегиз ол заманда мени кесими мюлк жериме къоркъуу тюшерикди. Кесинг сатып ал, мен ол затны эталлыкъ туююлме, – деди.

⁷ (Эртте заманлада Израилде бир тюрлю бир затны сатып алыр ючюн неда башхагъа ётдюрюр ючюн, сатыу-алыу этгенлени бири женгил чуругъун тешип, бирсине бере эди. Израилде сатыу-алыуну алай бла бегитген адет бар эди.)

⁸ Жууугъу Боазгъа:

– Кесинг сатып ал, – деди да, женгил чуругъун тешип, Боазгъа берди.

⁹ Ол заманда Боаз таматалагъа бла кесини халкъына былай айтды:

– Мен Найматдан Элимелекге, Килионнга бла Махлоннга жетген мюлкню сатып алгъаныма сиз бюгюн шагъат болдугъуз.

* **4:1** Шахар къабакъла: даулагъа къаралгъан жер.

¹⁰ Дагъыда мен, ёлгенни жери аны юйюрюне къалыр ючюн, аны аты жууукъларыны арасындан къурумаз ючюн, аны шахарыны къабыргъларында унутулмаз ючюн, моаблы Рутну, ёлген Махлонну къатынын, кесиме юй бийчеге алдым. Сиз бюгюн анга шагъатсыз!

¹¹ Ол заманда таматала, къабакъ къатында болгъанла бары да:

– Биз шагъатбыз, – дедиле. – РАББИЙ ол сени юйюнге кирген тиширыуну, ол Израилде юйюн къурагъан Рахелге бла Леягъа* ушатып, кёп сабийли этсин. Эфрат тайпасында байлыкъ жый, Бейтлехем шахарында махтаулу бол. ¹² РАББИЙ бу тиширыудан санга берлик тёлюню юсю бла сени тукъумунг Тамар Яхудадан тапхан Пересни тукъумуна ушасын.**

Дауут патчахны тукъум тарыхы

¹³ Алай бла, Боаз Рутну алды, сора ол Боазны юй бийчеси болду. Боаз аны бла жатды, сора РАББИЙ Рутха сабий берди, ол жаш тапды.

¹⁴ Тиширыула Найматха:

– РАББИЙге махтау болсун! Ол сени туудукъсуз къоймады. Жашчыкъ Израилде иги бла айтылсын! ¹⁵ Ол сени жашауунгу жангыртыр эмда къартлыгъынгда керегинги тапдырыр. Аны сени суйген келининг, санга жети жашдан да иги болгъан келининг тапханды, – дей эдиле.

¹⁶ Сора Наймат жашчыкъны алды, аны къойнунда тутду, ёсдюрю. ¹⁷ Анда жашагъан тиширыула анга Обед деп атадыла. Ала:

– Найматха жаш туугъанды! – дедиле.

Обед Ишайны атасы, Дауутну аппасы болду.

¹⁸ Ма Пересни тукъум ызы былайды:

Перес Хесронну атасы эди.

¹⁹ Хесрон – Рамны атасы,

Рам – Аминадабны атасы,

* **4:11** Рахел бла Лея – Израил улуланы бабасы Якъупну къатынлары.

** **4:12** Тамар – Яхуданы къатыны эди. Перес аладан туугъанды. Пересни туугъаныны тарыхы былайда эсгерилгенини юч сылтауу болургъа боллукъду: 1) ол дунягъа ёлген Эрни – Яхуданы жашыны, ол ёлгенден сора, мюлкюне ие боллукъ туугъанды; 2) Боаз Пересни туугъаны эди (къара 4:18-21); 3) Пересни туудукълары Бейтлехемде орналгъандыла.

²⁰ Аминадаб – Нахшонну атасы,

Нахшон – Салмонну атасы,

²¹ Салмон – Боазны атасы,

Боаз – Обедни атасы,

²² Обед – Ишайны атасы,

Ишай а – Даутну атасы.

Эстер

Ал сёз

«Эстер» китап Перс империяны чөйютлюлери тюбеген уллу кьоркьуулукьну, андан ол халкь бир чөйютлю тиширьуну болушлугьу бла кьалай кьутулгьаныны юсюнденди. Бизни эрагьа дери VI-чы ёмюрде чөйютлюлени асламы жесирге алынып, Бабил* империягьа сюрюлген эди. Персия Бабилни хорлагьандан сора, жангы орналгьан патчах алагьа юйлерине кьайтыргьа эркинлик бергенде окьуна, аланы кёбюсю анда кьалгьанды.

«Эстер» китапда жазылгьан ишле, Шушан деген жерде, перс патчахланы кьыш туруучу мекаямында Ксеркс патчахны заманында (бизни эрагьа дери 486-465 жж.) болгьандыла.

Перс кьуллукьчу Аман, патчахха империяда болгьан чөйютлюлени барын да кьырыр муратын айтып, андан эркинлик алгьанды. Мордокай деп бир чөйютлю аны намысын сындыргьан эди да, бу ол миллетни адамларына кесини дертин жетдирирге суйгенди. Болсада Аллах, чөйютлюлени кьоруулар ючюн эм Аманнга азап сынатыр ючюн Мордокайны бла аны кьаршы жууугьу Эстерни сайлагьанды. Мордокай патчахны кьабакь эшигини сакьлаучусу эди, Эстер а алгьаракьда Персияны патчах бийчеси болгьан эди.

Аллахны юсюнден «Эстер» китапда ачыкь айтылмаса да, битеу болгьан ишлени Аллах бардыргьаны, айтылгьан хапарлада баям билинип турады. Бола тургьан ишлени Ол Кесини умутун толтуруугьа бурады; патчах кьызны эркинлиги сыйырылгьанын (1-чи башы), таша тиллешип этилген оноуну ачылгьанын (2:19-23), патчахны жукьусу кьачханын (6-чы башы) эм аны кибик башха болумланы хайырланып, Аллах Кесини кьутхарьу муратын болдурады. Мордокай бла

* Бабил: Вавилон.

Эстер къадарларына ие туююл эдиле, Аллах аланы азат этерин сакълагъан халкъны къуллары эдиле (10:3). Аллахха кертичи болгъанлары бла бойсунганлары себепли, Аллах аланы хайырланганды.

Китап, мында айтылгъан ишлеге аталгъан, байрым айда неда тотурну ал айында (февральда-мартда) этилиучю Пурим байрамны сылтауун ангылатады. Чюйютлюле бу байрамда «Эстер» китапны окъугъанлары төреге айланганды.

Магъанасы:

I. Эстер патчах бийче болады	(1:1–2:18).
II. Мордокай патчахха къажар таша тиллешиую ачыкълайды	(2:19–23).
III. Аманны чюйютлюлеге къажар таша тиллешиую	(3:1–15).
IV. Мордокайны бла Эстерни чюйютлюлени къутхарыу мураглары	(4:1–5:14).
V. Мордокайны кетюрюлгени; Аманны асып ёлтюргенлери	(6:1–7:10).
VI. Чюйютлюлени къутхарылыулары	(8:1–9:19).
VII. Пурим байрамны төреге салыу	(9:20–10:3).

Патчах бийче Астинни азабы

1 ¹Бу китапда айтылгъан ишле Ксеркс патчахны * заманында болгъандыла. Ол Индиядан Эфиопиягъа дери жюз жыйырма жети провинция оноунда тургъан Ксеркс эди. ²Ол кезиуде Ксеркс империясына Шусан къаладагъы тахтасындан оноу эте эди. ³Патчахлыгъыны ючюнчю жылында** ол кесини уллу оночуларына, бай къауумгъа аш къангалы байрам этгенди. Анда Персияны бла Мидияны аскер таматарлары, белгили бай адамла, провинцияланы жарым патчахлары да болгъандыла. ⁴Сау жюз бла сексен кюнню ичинде ол кесини патчахлыгъыны уллу байлыгъын, кесини уллу-лугъуну махтаулугъун, жарыгъын кёрюзтгенди.

* **1:1** Ксеркс атны чюйют тюрлюсю – Ахашверош. Ксеркс I – Уллу Дарий I-ни (Гистаспны) жашы, бизни эрагъа дери 486 жылдан 465 жылгъа дери Перс империяны патчагы болгъанды.

** **1:3** Бизни эрагъа дери 483 жыл.

⁵Ол кюнле озгъандан сора, уллу-гитче айырмай, патчах ол Шушанда болгъанлагъа патчах къаланы жабылып тургъан терек бахчасында жетикюнлюк байрам этгенди. ⁶Терек бахча акъ эм кызыл баула бла мермер багъаналада кюмюш тогъайлагъа тагъылгъан акъ, кёксюл жабыула бла жасалып эди. Порфир, мермер, перламутр эм башха багъалы ташла бла тышланган бийигирек жерде таяныргъа, олтурургъа деп, алтын эм кюмюш сыйлы жерле хазырланып эдиле. Патчахны халаллыгъы бла экиси бирге ушамагъан алтын аякъла бла ⁷чагъыр ёлчемсиз берилгенди. ⁸Аны оноуу бла, ким къаллай бир суйсе да, аллай бир ичерге эркин эди, патчах жумушчуларына кимге да чагъыр къуяргъа буюргъанды. ⁹Астин патчах бийче да Ксерксны къаласында тиширыулагъа байрам этгенди.

¹⁰Жетинчи кюн чагъырдан жарыкъ болуп тургъан Ксеркс анга къуллукъ этген жети бичилген жумушчугъа – Мехуманнга, Бизтагъа, Харбонагъа, Бигтагъа, Абагтагъа, Зетаргъа бла Каркасха – ¹¹Астин патчах бийчени патчах тажы бла анга келтирип, аны ариулугъун халкъгъа, уллу оноучулагъа да кёргюзтюрге буюргъанды, аны сифаты алай ариу эди. ¹²Алай патчах бийче Астин ол буйрукъгъа бойсунургъа унамагъанды. Ол заманда патчах мардасыз бек ачыуланнганды. ¹³Ол акъылманла бла, жорукъланы билгенле бла кенгеш къурагъанды (нек десенг патчах жорукъланы, тёрелени билгенле бла оноулашыучу эди), ¹⁴анга жууукъла уа патчахлыкъда бек бийикде тургъан, патчахха къаршы болгъанла Каршена, Шетар, Адмата, Таршиш, Мерес, Марсена эм Мемукан – Персияны бла Мидияны жети уллу оноучусу эдиле. Ол алагъа былай соргъанды:

¹⁵ – Патчахны бичилген жумушчуланы юсю бла берген буйругъун толтурмагъаны ючюн, жорукъгъа кёре Астин патчах бийчеге не этерге керекди?

¹⁶Мемукан патчахха, уллу оноучулагъа да былай айтханды:

– Патчах бийче Астин жаланда патчахны аллында угъай, Ксеркс патчахны битеу уллу къуллукъчуларыны эм аны провинцияларыны халкъларыны алларында терсди. ¹⁷Энди патчах бийчени бу этгенини юсюнден битеу тиширыула да билликдиле да: «Ксеркс патчах Астинни – патчах бийчени, чакъыргъанда, ол барыргъа унамагъанды», – деп, кеслерини эрлерин ыспассыз этерикдиле. ¹⁸Бюгюн окъуна Персияны бла Мидияны белгили тиширыулары, патчах бийчени этгенин эшитип, эрлерине къажау сюелликдиле, ол заманда тиширыулары аланы хыликкя этиулери бла эр кишиленни ачыуланганларыны ахыры боллукъ туююлду! ¹⁹Ол себепден, патчах ыразы эсе, ол бегим этсин да, Астин мындан арысында бир заманда да кёрюмесин Ксеркс патчахны кёзюне. Бу зат Персияны

бла Мидияны тюрлендирилмезлик жорукларына кирсин. Патчах а аны патчах даражасын башхагъа — андан игиге берсин. ²⁰Патчахны бегими битеу уллу патчахлыкъгъа белгили болса, ол заманда уллу-гитче демей, битеу тиширыулары бири кълмай баш иелерине намыс этерикдиле.

²¹Бу оноуну патчах да, аны уллу оноучулары да жаратхандыла эм патчах Мемукан айтханча этгенди. ²²Ол патчахлыкъгыны хар жерине да, хар провинциясына, хар бир халкъына да, аланы тиллеринде, ким да окъуялырча харфла бла жазып, хар эр киши да юйюнде оноучу, ие болургъа керегини юсюнден кългъыт ийгенди. Аны юсюнден хар тилде да билдиргендиле.

Эстер патчах бийче болады

2 ¹Бир кесек заман ётпю, Ксеркс патчахны ачыуланнганы чёкгенден сора, ол Астинни этгенин, ол кеси аны юсюнден чыгъаргъан буйругъун да эсине тюшюргенди. ²Ол заманда патчахха анга къуллукъ этген жумушчулары былай айтхандыла:

— Патчахха ариу жаш кълызла излесинле. ³Патчах кесини патчахлыкъгында хар провинциягъа, сайлап, энчи адамла буюрсун. Ала уа битеу ариу кълызланы Шушан кълалада тиширыулагъа къларагъан бичилген жумушчу Хегайны оноуна гаремге жыйсынла, алагъа, санларын ариу тутарча, ариу ийисли жаула берилсинле. ⁴Патчах жаратхан кълыз Астинни орунуна патчах бийче болсун.

Патчах, ол оноуну жаратып, аны бла хайырланнганды. ⁵Шушан кълалада Мордокай атлы бир чюйютлю бар эди. Ол Бенямин тукъумдан Шимейни жашы, Шимей да Кишни жашы эди ⁶Аны Иерусалимден Яхуданы патчагы Иекония бла бирге патчах Набухаднасар* жесир этген эди. ⁷Мордокай, атасы-анасы болмагъан экиге айланнган эгечи Хадассаны, башха аты Эстер, ёсдюрген эди. Кълыз ариу эм сюдюмлю эди. Атасы-анасы ёлгенде, аны Мордокай кесине кълыз этип тутханды.

⁸Патчахны буйругъу бла бегими билдирилгенден сора, Шушан кълалагъа Хегайны оноуна кёп кълыз келтиргендиле. Эстер да, сайланып, патчах кълалагъа тюшгенди, гаремни кълараучусу Хегайны оноуна берилгенди. ⁹Ол кълызны бек жаратханды, анга иги болгъанды. Ол олсагъатдан кълызгъа аш-суу, этин-санын ариу этерча, ариу ийисли жаула да бергенди. Аны жумушун этерге деп, Хегай,

* **2:6** Набухаднасар II, Бабил империяны бек уллу патчагы, бизни эрагъа дери 605-чи жылдан 562-чи жылгъа дери патчах болуп тургъанды.

патчах къалада сайлап, жети къарауаш айырып, аны къарауашла бла бирге гаремни бек иги межымына орнатханды. ¹⁰ Эстер, Мордокай юйретгенча, не халкъыны, не жууукъларыны юсюнден жукъ айтмагъанды. ¹¹ Мордокай, Эстерни къалай болгъанын эм анга къалай къарагъанларын билир ючюн, кюн сайын гаремни арбазыны къатында айланып тургъанды. ¹² Кезиюю жетип, Ксеркс патчахха кирирни аллында хар къыз онеки айны ичинде, тиширыулагъа кереклисича, алты айны мирра жау бла, алты айны да духбарий ийисли эм башха затла бла кесине къарап турургъа керек эди. ¹³ Къыз патчахха кирген заманда, анга гаремден патчах къалагъа биргесине не алыргъа суюсе, аны бере эдиле. ¹⁴ Ингир ала ол ары кете эди, эрттенликде уа гаремни бирси бѐлюмюне тос къатынлагъа оноу этген бичилген патчах жумушчу Шаашгазны къарамына тюше эди. Къыз андан ары, патчах, ыразы болуп, атын айтып чакъырмаса, анга къайтмай эди.

¹⁵ Мордокай къыз этип ёсдюрген, аны ата къарындашы Абихайылны къызы Эстерни патчахха кирирге кезиюю жетгенде, ол бичилген патчах жумушчу, гаремге къараучу Хегай айтхандан башха бир зат да тилемегенди. Эстер аны кѐргенлени барысыны да ыразылыкъларын алгъанды. ¹⁶ Аны Ксеркс патчахны тоханасы тургъан къалагъа онунчу айда, тебет айда, аны патчахлыгъыны жетинчи жылында* элтгендиле.

¹⁷ Патчах Эстерни ол кѐрген тиширыуларыны барындан да бек жаратханды, ол аны ыразылыгъын, байламлыгъын да башха къызладан аслам алгъанды. Ксеркс, башына патчах таж кийдирип, Эстерни Астинни орунуна патчах бийче этгенди. ¹⁸ Патчах, кесини уллу оноучуларын бла байланы чакъырып, Эстерге атап, уллу той этгенди. Ол битеу провинциялагъа да байрам** болгъанын билдиргенди эм патчах халаллыгъы бла саугъала юлешгенди.

***Мордокай патчахха къажаяу таша
тиллешиуню ачыкълайды***

¹⁹ Къызланы экинчи кере жыйгъанда, Мордокай патчах къабакъ эшиклени жанында олтуруп эди. ²⁰ Эстер кесини жууукъ-ахлуларыны, халкъыны юсюнден, Мордокай юйретгенча, жукъ да айтмай эди, нек десенг ол Мордокайны айтханына ол аны ёсдюрген замандача тынгылай эди.

²¹ Патчах къабакъ эшиклени жанында олтуруп тургъанда, аны босагъасын сакълагъан бичилген патчах жумушчула Бигтан бла

* **2:16** Бизни эрагъа дери 479 жылны къышыны аллында.

** **2:18** Неда: «жасакъдан эркин этиу».

Тереш, ачыуланып, Ксеркс патчахны ёлтюрюрге деп, таша тиллеше болгъандыла. ²²Мордокай, ол жашырын ишни билип, патчах бийче Эстерге аны юсюнден айтханды, ол а Мордокайны атындан ол таша тиллешиюню юсюнден патчахха билдиргенди. ²³Ол иш тинтилип, сюзюлюп, керти болгъаны билинип, ол эки бичилген жумушчуну асмакъгъа* асхандыла. Ол болунган ишлени юслеринден, патчах кеси да тургъанлай, тарых китапха жазылгъанды.

Аманны чюйютлюлени кырыр мураты

3 ¹Бир кесек заман озуп, Ксеркс патчах Агаг** тукъумундан Хаммедата улу Аманны кетюрюп, анга башха уллу оноучуладан бийик, сыйлы жер бергенди. ²Патчахны буйругъу бла битеу аны къуллукъчулары, патчах къабакъны аллында Аманнга намыс эте, тобукълана башлагъандыла. Мордокай а тобукъланмагъанды, анга сый бермегенди.

³Патчах къабакъны аллында патчах къуллукъчула Мордокайдан: – Сен патчахны буйругъун нек бузаса? – деп соргъандыла.

⁴Ала анга аны кюнден-кюннге айта, эсгерте тургъандыла, алай ол алагъа тынгыламагъанды. Ол заманда Мордокайны анга сый берирге унамагъаныны юсюнден Аманнга жетдиргендиле, ол аны этгенине тэзерми деп, Мордокай а чюйютлю болгъанын айтхан эди.

⁵Мордокай тобукъланмагъанын, анга сый бермегенин кёргенде, Аман кылыкъсыз ачыуланганды. ⁶Алай, Мордокай не халкъдан болгъанын билгенде, жангыз аны ёлтюрюр умутда тохтамагъанды. Аны орунуна ол Мордокайны Ксерксны патчахлыгында болгъан битеу халкъын – чюйютлюлени жокъ этерге мадарла излеп башлагъанды.

⁷Ксеркс патчахны патчахлыкъ этиуюню онекинчи жылында, биринчи айда, нисан айда***. Аманны аллында бир белгили айны, кюнню сайлар ючюн, «пур» атхандыла, «чѐп» деген магъанада. Чѐп онекинчи айгъа, адар айгъа**** тюшгенди.

⁸Аман Ксеркс патчахха:

* **2:23** Неда: «жютю къазыкъгъа олтуртдула»; дагъыда алай 5:14; 6:4; 7:9; 8:7; 9:13, 14, 25.

** **3:1** Агаг бизни эрагъа дери 11-чи ёмюрде Амалек деген кыралны патчахы эди. Амалеклиле чюйютлюлени эрттегили душманлары эдиле. Мордокай ма бу себепден Аманнга сый бермеди.

*** **3:7** Бизни эрагъа дери 474-чю жылда жаз башны аллында.

**** **3:7** Бизни эрагъа дери 473-чю жылда кышны аягында.

– Сени патчахлыгынгы битеу провинцияларында башха халкъланы араларына атылып, анда чачылып тургъан бир халкъ барды, – дегенди. – Аланы жорукълары башха адамланы жорукъларына ушамайдыла, патчахны жорукъларына да бойсунмайдыла ала. Алагъа тѳзген патчахха тийишли туююлдо. ⁹ Патчах ыразы эсе, аланы ѳлтюрюрге бегим чыкъсын, мен а патчах хазначылары кѳолларына он минг талант* кюмюш тюшюрюрге, аны ала патчахны хазнасына кѳошарча.

¹⁰ Патчах кесини жюзюгюн, бармагъындан тешип, Агагны тукумундан Хаммедата улу Аман, чюйютлюлени душманларына, бергенди.

¹¹ – Ол халкъ да, аны кюмюшю да сенидиле, – дегенди патчах Аманнга. – Не сюйсенг да эт ала бла.

¹² Биринчи айны онююнчу кюнюнде** патчах жазычуланы чакъыргъандыла. Ала Аманны патчах сатраплагъа***, провинциялада жарым патчахлагъа, тюрлю-тюрлю халкъланы бийлерине этген буйрукъларын хар бир провинцияны халкъларына да, аланы тиллеринде, ким да окъуялырча харфла бла жазып ийгендиле. Ол буйрукъла Ксеркс патчахны кесини аты бла жазылып, алагъа аны жюзюгюндеги мухур салыннганды. ¹³ Ол къагъытла, битеу да чюйютлюлени – жашланы, къартланы, тиширыуланы, къагъанакъ сабийлени иш да – бир кюнню ичинде, онекинчи айны онююнчу кюнюнде, адар айда**** ѳлтюрюрге, жокъ этерге, ырысхыларын да тонаргъа деген буйрукъ бла, битеу да патчах провинциялагъа жиберилген эдиле. ¹⁴ Бегимни копиясы, хар бир провинциягъа да жорукъча берилип, хар ким да эшитирча, ала ол кюннге хазыр болурча, къайсы халкъны адамына да билдирилирге керек эди. ¹⁵ Ол бегим Шушан къалада белгили болгъанлай, патчахны буйругъу бла атлы кѳодучула жолгъа ашыгъышлы атланнгандыла. Сора патчах бла Аман кѳууанч къангада ашаргъа-ичерге олтургъандыла, Шушан шахар а уллу ауарада эди.

* 3:9 360 тонна.

** 3:12 Бизни эрагъа дери 474-чю жылда, баям, тотурну арт айыны (апрельни) 17-чи кюнюнде.

*** 3:12 Перс империя административ областълагъа (сатрапиялагъа) бѳлюнюп, алагъа сатрапла – империяда чиновниклени бек бийик даражада болгъанлары – оноу этгендиле. Сатрапияла кеслери да энчи провинцияладан кѳуралгъандыла.

**** 3:13 Бизни эрагъа дери 473-чю жылда, баям, тотурну ал айыны (мартны) 7-чи кюнюнде.

Мордокай Эстерден болушлукъ тилейди

4 ¹Мордокай, болгъан затланы билгенде, юсюнде кийимлерин да жыртып, зыбыр кийим кийип, башына да кюл куюп, кычырыкъ эте, ачы жилий, шахаргъа чыкъгъанды. ²Алай ол жаланда патчахны къабакъ эшиклерине дери келгенди, нек десенг, былай зыбыр кийимли болуп, ары киши да кираллыкъ туююл эди. Ол патчах бегим эм патчах буйрукъ келген хар бир провинцияда чюйютлюледе уллу бушуу бла ораза, жилию-сыйыт болгъанды, кёпле, зыбыр кийинип, кюлде жатхандыла.

⁴Эстерни къарауашлары бла бичилген къуллары келип, анга Мордокайны хапарын айтхандыла, патчах бийчени уллу къайгъы бийлегенди. Ол, зыбыр кийимлени орунуна быланы кий деп, Мордокайгъа кийимле ийгенди, алай ол аланы алмагъанды. ⁵Ол заманда Эстер патчахны бичилген жумушчуларындан бирин, анга къуллукъ этерге салыннган Хатакны чакъыргъанды. Ол анга Мордокайны не зат эм нек къыйнагъанын билирге буюргъанды.

⁶Хатак Мордокайгъа тюбер умутда патчах къабакъ эшиклени аллындагъы шахар майданнга чыкъгъанды. ⁷Мордокай анга не болгъанын, Аман, чюйютлюлени къырып, патчах хазнагъа къаллай бир кюмюш тюшюрюрге дегенин да айтханды. ⁸Ол Хатакга патчахны чюйютлюлени къырыуну юсюнден Шушанда халкъгъа ачыкъ этилген бегим къагъытын да бергенди, аны Эстерге кёргюзт, аны тюшюндюр, Эстер, патчахха барып, андан кесини халкъына жазыкъсыныу тилесин дегенди. ⁹Хатак, къайтып, Эстерге Мордокай билдиргенни айтханды. ¹⁰Ол заманда Мордокайгъа Хатакдан былай айтдыргъанды: ¹¹«Битеу патчахны къуллукъчулары, патчах провинцияланы халкъы да биледиле, тиширыу, эр киши болса да, патчахны ич арбазына чакъырылмай ким кирсе да, анга жаланда бир жорукъ барды – аны ёлюм сакълайды. Ёлмей жаланда патчах алтын таягъын узатхан адам къалады. Мени ахыр кере патчах чакъыргъанлы отуз кюн болады».

¹²Мордокайгъа Эстерни сёзлерин билдиргенде, ¹³Мордокай анга былай жууап бергенди: «Патчах къалада тургъанлыгъынга, чюйютлюледен жангыз кесинг сау къаллыкъ сунма. ¹⁴Сен бусагъатда тынгылап къойсанг, чюйютлюлеге эркинлик эм къутхарылыу бир башха жерден келир, алай сен да, ата тукъумунг да жокъ болурсуз. Ким биледи, санга патчах даража бу кюн ючюн берилген эсе уа?»

¹⁵Ол заманда Эстер Мордокайгъа былай айтханды: ¹⁶«Бар, битеу Шушандагъы чюйютлюлени бирге жый да, мени ючюн ораза

тутугъуз. Юч кюнню ичинде не кече, не кюн ашамагъыз, ичмегиз. Мен да, сизнича, кесими къарауашларым бла ораза тутайым. Андан сора, ол жорукъгъа келишмесе да, патчахха барайым, жоюлсам – жоюлурма».

¹⁷ Мордокай барып, Эстер буюргъанны барын да этгенди.

Эстерде той

5 ¹ Алай бла, ючюнчю кюн Эстер, патчах кийимлерин да кийип, къаланы ич арбазында патчахны тахтасы тургъан уллу отоугъа къарап сюелгенди. Патчах, тахтасында олтуруп, эшикге къарап тура эди. ² Ол, арбазда сюелип тургъан патчах бийче Эстерни кёргенде, анга жаны ауруп, къолундагъы алтын таягъын аны таба узатханды. Эстер келип, къолу бла патчахны алтын таягъыны къыйырына тийгенди.

³ Патчах анга:

– Патчах бийче Эстер, санга не керекди? Не тилейсе? Не айтсанг да, ол боллукъду, патчахлыгъымы жартысы окъуна, – дегенди.

⁴ – Патчах ыразы эсе, – деп жууаплагъанды Эстер, – бюгюн, Аманны да биргесине алып, мен патчахны сыйына атап этген тойгъа келсин.

⁵ – Эстерни тилегин толтурур ючюн, болжалгъа салмай, Аманны алып келигиз, – дегенди патчах.

Алай бла, патчах бла Аман Эстер къурагъан тойгъа келгендиле.

⁶ Ала чагъыр иче туруп, патчах Эстерден:

– Сен не зат сюесе? – деп соргъанды. – Айтханынг боллукъду. Неди сени тилегинг? Патчахлыгъымы жартысын десенг да – излегининг барын да аллыкъса!

⁷ Эстер былай жууап этгенди:

– Мени излегим, тилегим да буду: ⁸ мен патчахны ыразылыгъын тапхан эсем, ол манга мен суйген затны берирге дей эсе, мени тилегими толтурургъа дей эсе, патчах бла Аман тамбла да келсинле мен алагъа атап къурагъан тойгъа. Ол заманда мен патчахны сорууна жууап этерме.

Аманны Мордокайны ёлтюрюр мураты

⁹ Аман ол кюн жарыкъ кёллю болуп, отоудан чыкъгъанды. Алай, патчах къабакъ эшиклени къатында Мордокайны кёрюп, ол, анга ёрге турмай, андан къоркъмагъанын билдиргенинде, бек ачыуланганды. ¹⁰ Болсада Аман, кесин тыйып, юйюне кетгенди. Сора шуёхларын, юй бийчеси Зерешни да бирге жыйып, ¹¹ Аман алагъа уллу байлыгъы, кёп жашлары болгъаны бла, патчах анга берген

сыйла бла, ол аны битеу уллу оноучуладан, кьуллукъчуладан ёрге кётюрвени бла махтанганды.

¹² – Андан сора да, – деп кьошханды Аман. – Патчах бийче Эстер патчахны биргесине жангыз мени чакъыргъанды кеси кьурагъан тойгъа. Тамбла да чакъыргъанды ол мени патчах бла ары. ¹³ Алай а патчахны кьабакъ эшиклерини кьатында олтургъан чюйютлю Мордокайны кёрюп тургъан кьадарымда мени бир зат да кьууандырмайды.

¹⁴ Юй бийчеси Зереш, битеу шуёхлары да анга былай айтхандыла: – Элли кьары* чакълы бийиклиги болгъан асмакъ** ишлет да, эрттенликде уа патчадан Мордокайны анда асайыкъ деп тиле. Сора кьууанып, патчахны биргесине тойгъа бар.

Аман бу оюмну жаратханды да, асмакъ кьууаргъа буюргъанды.

Мордокайгъа сый бериледи

6 ¹ Ол кече патчах, жукъусу кьачып, анга кеси патчахлыкъ этген заманны юсюнден айтылгъан эсгериу жазмаланы чулгъамын келтирирге буюргъанды. ² Анда ол Мордокай патчах босагъаны сакълагъан бичилген кьулла Бигтан бла Терешни, Ксеркс патчахны ёлтюрюрге деп, анга кьажау таша тиллешиу этгенлерин ачыкълагъан жазыуну тапханды.

³ – Не сыйгъа, не кьуллукъгъа тийишли болгъан эди Мордокай бу иши ючюн? – деп соргъанды патчах.

– Бир затха да угъай, – деп жууаплагъандыла анга кьуллукъ этген жумушчулары.

⁴ Патчах:

– Ким барды бусагъатда арбазда? – деп соргъанды.

Аман а, Мордокайны анга деп ишленген асмакъгъа асыуну юсюнден сёлешир ючюн, тюз да олсагъатчыкъда кирген эди патчах тохана тургъан кьаланы тыш арбазына.

⁵ Жумушчулары:

– Арбазда Аман сюелип турады, – дегендиле.

– Кирсин, – деди патчах.

⁶ Аман киргенде, патчах андан былай соргъанды:

– Патчах сый берирге суйген адамына не этерге керекди?

Аман ичинден: «Менден башха кимге сый берирге сюерикди патчах?» – деп оюм этгенди. ⁷ Сора ол патчахха былай жууап бергенди:

* 5:14 25 метрге жууукъ.

** 5:14 Неда жютю кьазыкъ.

– Патчах, ыразылыгъын билдирип, сый берирге суйген адамгъа ⁸патчах кеси кийген кийимледен келтирсинле, патчах кеси минип айланган атны сайласынла, ма ол башында патчах тажы болгъан атны. ⁹Андан сора ол кийимлени да, атны да бек уллу патчах оноучуладан бирине берсинле. Ол оноучу кийимлени патчах сый береме деген адамгъа кийдирсин; атын да, жюгенинден тутуп: «Патчах бир адамгъа сый берирге суйсе, ма былай этеди!» – деп кычырып, шахар орамлада айландырсын.

¹⁰ – Бусагъатчыкъдан барып, – деп буюргъанды патчах Аманнга, – кийимлени, атны да ал да, къабакъ эшиклени жанында олтуруп тургъан чюйютлю Мордокайгъа тюз бусагъатчыкъда кесинг айтханча эт. Ол санагъанларынгдан бир затчыкъны да нутма.

¹¹ Аман кийимлени, атны да алгъанды. Ол, Мордокайны кийиндирип, атны да жюгенинден тутуп, хар ким да эшитирча: «Патчах бир адамгъа сый этерге суйсе, ма былай болады!» – деп кычыра, шахар майданда айландыргъанды.

¹² Андан сора Мордокай патчахны къабакъ эшиклерине къайтханды. Аман а, ачудан башын жабып, юйюне ашыкъгъанды, ¹³ сора айтханды юй бийчеси Зерешге, битеу кесини шуёхларына да анга болгъан ишни юсюнден. Аны кенгешчилери, юй бийчеси Зереш да анга:

– Ол сени жолунгу артха бургъан Мордокай чюйютлю эсе, сен анга къажу жукъ да эталлыкъ туююлсе, ёлмей къалмазса! – дегендиле.

¹⁴ Ала аны бла ушакъларын да бошагъынчы, бичилген патчах жумушчула келип, аны Эстер къурагъан тойгъа ашыкъдыра башлагъандыла.

Аманны ёлтюрюу

7 ¹ Патчах бла Аман патчах бийче Эстер къурагъан тойгъа баргъандыла. ² Ала экинчи кюн чагъыр иче туруп, патчах жангыдан:

– Сен не зат сюесе, патчах бийче Эстер? Айтханынг боллукъду, неди сени тилегенинг? – деп соргъанды. – Патчахлыгъымы жарымын десенг да – излегининги аллыкъса!

³ Сора патчах бийче Эстер былай жууап этгенди:

– О патчах, мен сени ыразылыгъынга тийишли болгъан эсем, сен аны тап кёре эсенг, манга жашау саугъа эт – ма аны излейме мен. Мени халкъыма жан аурут – ма олду мени тилегим. ⁴ Мен да, мени халкъым да ёлюмге, жокъ этилиуге, тамырыбыз бла кетерилирге

берилипбиз. Бизни жаланда кьул-къарауашла этип сатсала, тынгылап кьалыр эдим, аны патчахны тынгысыз этер затха санамай*.

⁵ Ксеркс патчах:

– Кимди ол? Алай этерге ким базынды?! – деп соргъанды патчах бийче Эстерден.

⁶ Эстер айтханды:

– Ол душман, ол жау – сыйсыз, харам адам Аманды.

Сора Аман патчахны бла патчах бийчени алларында кьоркьгъандан кьалтырагъанды. ⁷ Патчах, ачуланып, олтургъан жеринден кьобуп, чагъырны кьююп, патчах кьаланы бахчасына чыкьгъанды.

Аман а, патчах аны кьадарыны оноун этип бошагъанын ангылап, патчах бийче Эстерден аны кьорууларын тилерге кьалгъанды.

⁸ Аман, тилек эте, патчах бийче Эстер таянып тургъан сыйлы жерни аллында баш ийип тургъанлай, тамам ол кезиуде патчах бахчасындан кьайтханды.

Патчах:

– Не ди бу?! Энди мени патчах кьаламда патчах бийчеге артыкьлыкь этергеми тюшгенди муну эсине?! – деп кьычыргъанды.

Тюз да патчахны ауузундан ол сёзле чыкьгъанлай, Аманны бетин жапхандыла. ⁹ Сора Харбона, патчахны бичилген жумушчуларындан бири:

– Аманны юйюню жанында элли кьары** чакьлы бийиклиги болгъан асмакь сюелип турады; ол аны сёзю бла патчахны кьутхаргъан Мордокайгъа хазырлагъанды, – дегенди.

Патчах:

– Ма анга асыгъыз Аманны кесин! – дегенди.

¹⁰ Сора Аманны, ол Мордокайгъа деп кьурагъан асмакьгъа асхандыла, патчахны чексиз ачуланнганы да чёкгенди.

Патчах чюйютлюлеге кеслерин кьорууларгъа эркинлик береди

8 ¹ Ол кюн окьуна Ксеркс патчах бийчеси Эстерге чюйютлюлени душманлары Аманны мюлк жерин бергенди. Мордокай а патчахны аллына чыкьды, нек десенг Эстер Мордокай анга кьалай жууукь болгъанын айтханды патчахха. ² Патчах Амандан сыйыргъан жюзюгюн, кьолундан тешип, Мордокайгъа саугъагъа бергенди. Эстер а аны Аманны мюлк жерине кьараучу этгенди. ³ Андан сора

* 7:4 Неда: «...тынгылар эдим, жауу патчахха этген хатасын төлемесе да».

** 7:9 25 метрге жууукь.

Эстер жангыдан патчахха баргъанды да, аны аякъларын къучакълап, жилягъанды, андан Агагны тукъумундан Аманны чюйютлюлеге къжау этген ниетлерин тыярын тилегенди. ⁴Патчах Эстерге кесини алтын таягъын узатды, сора ол туруп, патчахны аллына сюелгенди.

⁵ – Патчах аны тап кёре эсе, – дегенди ол, – мен андан ыразылыкъ тапхан эсем, ол аны тюзге санай эсе, мени да жарата эсе, Агагны тукъумундан Хаммедата улу Аман, чюйютлюлени жокъ этер муратда битеу да патчах провинциялагъа жиберген къагъытланы артха чакъырсын да, ала кючсюз болгъанларына бегим чыгъарсын.

⁶ Мен кесими халкъымы къыйынлыгъына сансыз къалай къарап тураллыкъма? Кесими ахлуларымы ёлгенлерине къалай къарап тураллыкъма?

⁷Патчах Ксеркс патчах бийче Эстерге бла чюйютлю Мордокайгъа:

– Аман чюйютлюлени ызларындан болгъаны ючюн, мен Эстерге аны мюлк жерин бердим, кесин а асмакъгъа асдырдым. ⁸Сиз патчахны атындан энчи, кесигиз суйгенча, чюйютлюлеге тап келген бегим жазыгъыз да, аны патчах жюзюкдеги мухур бла бегитигиз, нек десегиз патчахны аты бла жазылып, аны мухуру салыннган къагъытны артха чакъырыр онг жокъду, – дегенди.

⁹Сора чакъырылгъандыла ол заманда – ючюнчю айны, сиван айны, жыйырма бла ючюнчю кюнюнде* патчах къагъытчыла. Ала чюйютлюлеге, сатраплагъа, Индиядан Эфиопиягъа дери жетген жюз жыйырма жети провинцияны жарым патчахларына бла бийлерине Мордокай къурагъан бегимлени жазгъандыла. Ол бегимле хар бир провинцияны халкъларыны кеслерини тиллеринде, ала окъуялырча харфла бла жазылгъандыла, чюйютлюлеге да – кеси тиллеринде, ала окъуялырча харфла бла. ¹⁰Мордокай Ксеркс патчахны атындан буйрукъла жазып, алагъа аны жюзюгюндеги мухурну уруп, къагъытланы патчахха деп ёсдюрюлген женгил атлада жүрюген къодучулагъа берип, жайгъанды.

¹¹Патчах бегим не шахарда да чюйютлюлеге жыйылыргъа, кеслерин къорууларгъа: алагъа чапхан къайсы халкъны да, къайсы провинцияны да аскерин, тиширыуларын, сабийлерин да къошуп, ёлтюрюрге, жокъ этерге эм душманларыны ырысхыларын тонаргъа эркинлик бере эди. ¹²Ксеркс патчахны провинцияларында ол затха деп чюйютлюлеге адар айны, онекинчи айны, онючюнчю кюню**

* **8:9** Бизни эрагъа дери 474-чю жылда, баям, никкола айны (июньну) 25-чи кюнюнде.

** **8:12** Бизни эрагъа дери 473-чю жылда, баям, тотурну ал айны (мартны) 7-чи кюнюнде.

белгиленгенди. ¹³Чюйютлюле ол кюннге хазыр болур ючюн, душманларына дерт жетдирир ючюн, ол бегимде айтылган затла хар бир провинциягъа да жорукъ болургъа, эшитилрге керек эдиле.

¹⁴Ол патчах атлада айланган къодучула, патчах бегим ашыкъдырып, жолгъа атлангандыла. Бегим Шушан къалада жашагъанлагъа да белгили болгъанды.

¹⁵Мордокай патчах къаладан кёксюл, акъ патчах кийимле, уллу алтын таж эм жукъа гетенден этилген кып-кызыл мантия кийип чыкыгъанды. Сора Шушан шахарда уллу байрам башланганды.

¹⁶Чюйютлюлеге ол жарыкъ, къууанчлы эм хурметли заман болгъанды. ¹⁷Патчах бегим жетген хар бир провинцияда, хар бир шахарда да чюйютлюле къууанч тойла, байрамла этгендиле. Андан арысында башха халкъладан да кёпле, къоркъуудан толуп, чюйют динни алгъандыла.

Чюйютлюлени къууанчлары

9 ¹Адар айны, онекинчи айны, онючюнчю кюнюнде* патчах бегим толтурулургъа керек эди. Ол кюн душманлары чюйютлюлени малтар умут эте эдиле, алай башха тюрлю болгъанды: чюйютлюле хорлагъандыла душманларын. ²Ксеркс патчахны хар бир провинциясында, хар бир шахарында чюйютлюле алагъа аманлыкъ излегенлеге чабаргъа жыйылгъандыла. Алагъа къажар киши сюелалмагъанды, нек десенг башха халкъланы битеу адамлары да къоркъгъандыла аладан. ³Мордокайдан асыры къоркъгъандан, провинцияланы бийлери, сатраплары, жарым патчахлары эм патчах оноучулары да болушхандыла чюйютлюлеге. ⁴Мордокай патчах къалада кётюрюлгенди; ол кючлюден кючлю бола, аны юсюнден хапар битеу провинциялагъа да жайылгъанды.

⁵Чюйютлюле кеслерини душманларын кылычла бла кесгендиле, ёлтюргендиле, къанлы жаулары бла не сюйселе аны этгендиле.

⁶Шушан къалада чюйютлюле беш жюз адамны ёлтюргендиле, жокъ этгендиле. ⁷Ала Паршандатаны, Далфонну, Аспатаны, ⁸Поратаны, Адалияны, Аридатаны, ⁹Пармаштаны, Арисайны, Аридайны эм Вайзатаны – ¹⁰Хаммедата улу Аманны, чюйютлюлени жауларыны, он жашын ёлтюргендиле. Алай аланы ырысхыларын а кеслерине алмагъандыла.

¹¹Шушан къалада ёлгенлени юсюнден ол кюн окъуна патчахха билдиргендиле.

* **9:1** Бизни эрагъа дери 473-чю жылда, баям, тотурну ал айыны (мартны) 7-чи кюнюнде.

¹² Патчах бийчеси Эстерге:

– Шушан кьалада беш жюз адамны ёлтюргендиле чюйютлюле, жокъ этгендиле, Аманны он жашын да. Башха патчах провинциялада уа ала не этгендиле? Алайды да, не суюсенг да тиле, ол санга берилликди. Сени тилегинг, кьаллай болса да, толлукъду, – дегенди.

¹³ – Патчах аны тап кёре эсе, – деп жууаплагъанды Эстер, – чюйютлюлеге Шушанда бу бегимни бюгюн бла тамбла болдуругъа эркинлик берсин, Аманны он жашыны ёлюклерин а асмакълагъа ассынла.

¹⁴ Сора патчах алай болсун деп буюргъанды. Шушанда буйрукъ берилгенди, Аманны он жашыны ёлюклерин да асмакълагъа асхандыла. ¹⁵ Шушанда жашагъан чюйютлюле айны онтёртюнчо кюнюнде* жыйылып, Шушанда юч жюз адам ёлтюргендиле, алай аланы ырысхыларын а кеслерине алмагъандыла.

¹⁶ Ол чакъда башха провинциялада жашагъан чюйютлюле да кеслерин кьорууларгъа, душманларын жокъ этерге жыйылгъандыла. Ала жетмиш беш минг адам ёлтюргендиле, алай аланы ырысхыларын а кеслерине алмагъандыла. ¹⁷ Бу иш адар айны онючюнчо кюнюнде** болгъанды, экинчи кюн а ала солугъандыла, кьууанч той этгендиле.

¹⁸ Алай Шушанда чюйютлюле онючюнчо эм онтёртюнчо кюнледе жыйылып, онбешинчи кюнде солугъандыла, ол кюнню сыйланыу, кьууанч кюн деп белгилегендиле.

¹⁹ Ма ол себепден, кьорууланмагъан шахарлада жашагъан чюйютлюле кьууанч эм той кюннге, байрамгъа адар айны онтёртюнчо кюнюн санап, ол кюн бир бирге аш саугъала этгендиле.

Пурим байрамны тохташдырыу

²⁰ Мордокай бу болгъан ишлени юсюнден жазып, Ксеркс патчахны узакъ, жуукъ провинцияларында да жашагъан битеу чюйютлюлеге кьагъытла ийгенди, ²¹ ала жыл сайын адар айны онтёртюнчо эм онбешинчи кюнлеринде*** байрам этерча, ²² ол кюнледе чюйютлюле жауларындан кьутулгъанлары ючюн, ол айда аланы бушуу-ачыулары кьууанчха айланнганы ючюн, жилаулары уа – байрамгъа. Ол алагъа

* **9:15** Бизни эрагъа дери 473-чю жылда, баям, тотурну ал айны (мартны) 8-чи кюнюнде.

** **9:17** Баям, тотурну ал айны (мартны) 7-чи кюнюнде.

*** **9:21** Ол кюнле чюйютлюлени ай рузламаларына кёре тотурну ал айына (март айгъа) тюшедиле.

бу кюнлени тойлада, кьууанчлада ётдюрсюнле, бир бирлерине аш саугьала этсинле, жарлылагаьа садакьа берсинле деп жазгьанды.

²³ Алай бла, чюйютлюледе Мордокай жазгьанны этген адет чыкьгьанды. ²⁴ Нек десенг, битеу да чюйютлюлени жаулары Агаг тукумундан чыкьгьан Хаммедата улу Аман, алагаьа кьажау болуп, аланы ёлтюрюрге суйгенди, эм аланы жокь этерге деп, пур (чёп) атханды. ²⁵ Алай Эстер келип патчахны аллында сюелгенде, ол Аман чюйютлюлеге кьажау болуп этген палах оюм аны кесине жетерча, аны жашларын да асмакьгьа асарча, жазыу аллай буйрукь бергенди. ²⁶ Ол кюнлеге «пур» деген сёзден Пурим кюнле деп аталгьанды. Ол кьагьыт ючюн, кеслери кёрген, сынагьан затлары ючюн, ²⁷ чюйютлюле кеслерине, туугьан-туудукьларына да, алагаьа кьошулгьанлагаьа да жыл сайын ол эки кюнню, жазылгьаныча, белгили заманда, алай ётдюрюрге тёре этгендиле. ²⁸ Ол кюнлени унутмазгьа, хар келген тёлуде, хар юйюрге, хар провинцияда, хар сахарда эсде тутаргьа эм белгилерге керекди. Чюйютлюледе Пурим байрамны кюнлерин тюрлендирерге жарамайды, келлик тёлуде аланы эсде тутаргьа керекдиле.

²⁹ Патчах бийче Эстер, Абихайылны кьызы, чюйютлю Мордокай бла бирге, кеслерини оноулары бла Пуримни юсюнден бу экинчи кьагьытны тюзге санап жазгьандыла. ³⁰ Ксерксны патчахлыгьында тургьан жюз жыйырма жети провинциягьа мамырлыкь бла кьоркьуусузлукь тилеген алгьыш кьагьытла ийилгендиле, ³¹ тох-ташдырылгьан заманда, чюйютлюлеге чюйют Мордокай бла патчах бийче Эстер кеслерине, туугьан-туудукьларына буюргьанча, ораза тутаргьа эм тыхсыргьа, Пурим байрамны ол кюнлерин белгилерге буюргьандыла. ³² Эстерни буйругьу Пурим байрамны юсюнден бегимни кьабыл этгенди, ол китаплада жазылып кьалгьанды.

Мордокайны уллулугьу

10 ¹ Ксеркс патчах битеу патчахлыгьына, аны бек узакь кьы-йырларына да жасакь салгьанды. ² Аны оноуну ишлери эм кючу, Мордокайны патчах анга тийишли кёрген уллулугьуну юсюнден хапар «Мидияны бла Персияны тарых китабында» жазылыпды. ³ Чюйютлю Мордокай Ксеркс патчадан сора экинчи адам эди. Чюйютлюлени арасында ол бек бийик болгьанды. Ол халкьы ючюн кюрешгенди эм битеу миллетине ахшылыкь излегенди. Аны ючюн ёз миллетини кёбюсю аны бек сыйлы кёргендиле.

География картала

«Рут» китапта сагъынган жерле

